

Melkvee houden in West-Frankrijk

Figuur 1: Regio Kaart West-Frankrijk (WikiMedia, 2011)

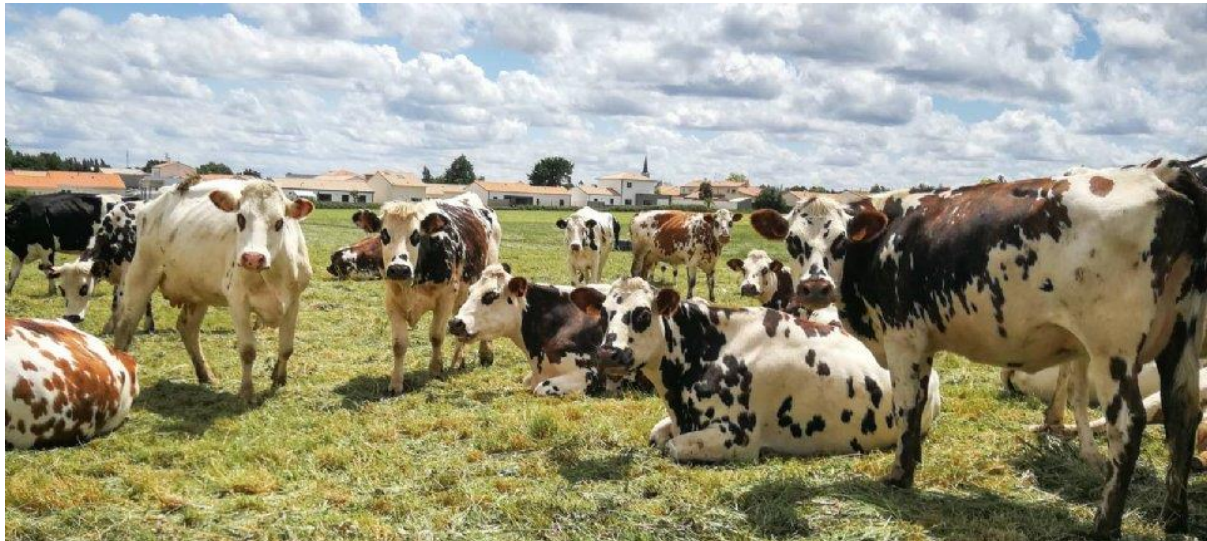

Tim Looman

Aeres Hogeschool Dronten

Afstudeerwerkstuk

Figuur 2: Normandiërs in de wei (Nieuwe Oogst, 2020)

Auteur: Tim Looman

Opleiding: Dier -en Veehouderij & Ondernemerschap

Major: Afstudeerwerkstuk

Plaats: Harmelen

Datum: 21-05-2023

Afstudeerdocent: Gert Roelofs

DISCLAIMER

Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeerwerkstuk met de titel: Melkvee houden in West-Frankrijk. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt: Wat zijn de verwachte mogelijkheden met betrekking tot bedrijfsontwikkeling van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar? Het vooronderzoek is geschreven door Tim Looman, student aan de Aeres Hogeschool in Dronten. Dit onderwerp komt voort uit persoonlijke relevantie. In de zomer van dit jaar ga ik emigreren naar Bretagne om daar met mijn vader en mijn broer een melkveebedrijf over te nemen. Om deze reden is het voor mij persoonlijk dan ook van meerwaarde om de ontwikkelingsmogelijkheden in West-Frankrijk in kaart te brengen. Daarnaast is het doel van dit onderzoek om een product op te leveren wat van waarde kan zijn voor Nederlandse melkveehouders die zich oriënteren op een emigratie naar West-Frankrijk.

Ik wil hierbij graag Gert Roelofs bedanken voor de begeleiding tijdens het schrijven van dit afstudeerwerkstuk. Daarnaast wil ik hierbij alle melkveehouders die medewerking hebben verleend aan dit onderzoek door het invullen van de enquête bedanken.

Samenvatting

Voor Nederlandse boeren die emigreren is Frankrijk niet de meest populaire bestemming. Uit onderzoek blijkt dat Frankrijk op de 6e plaats staat van emigratiebestemmingen. Veelgenoemde bezwaren zijn de moeilijkheid van de taal en de bureaucratische instelling. Daarnaast is er sprake van een beschermde grondmarkt. Desondanks zijn er ook veel mogelijkheden in Frankrijk. Zo is de grond vele malen goedkoper, daarnaast zijn er groeimogelijkheden door de vergrijzing van de Franse melkveesector en zijn er voordelen voor jonge boeren.

Frankrijk is vele malen groter dan Nederland, en er bestaan dan ook meerdere melkveeregio's met verschillende eigenschappen. 50% van het melkvee wordt gehouden in 3 aangrenzende regio's in het westen van het land; Normandië, Bretagne en Pays de la Loire. Een belangrijke reden hiervoor is het geschikte klimaat in deze regio's voor het houden van melkvee, voornamelijk de ruime hoeveelheid neerslag die het mogelijk maakt om goede gras- en maisopbrengsten te behalen. Tussen de regio's bestaan wel verschillen. Zo is de grondprijs in Normandië hoger ten opzichte van Bretagne en Pays de la Loire. Daarnaast valt er in Normandië en Bretagne meer neerslag dan in Pays de la Loire. De gemiddelde bedrijfsgrootte verschilt niet veel onderling tussen de regio's, maar de bedrijven in Bretagne zijn over het algemeen intensiever dan in Normandië en Pays de la Loire.

Vanuit de literatuur is er veel informatie te vinden over de melkveesector in deze regio's waar melkveehouders die zich oriënteren op een emigratie naar het gebied toegang tot hebben. Dit geeft echter geen beeld van de verwachte ontwikkeling in de komende jaren. In dit onderzoek is er gezocht naar deze ontwikkelingen. Hierbij is gebruik gemaakt van een enquête die verspreid is onder Nederlandse melkveehouders die reeds geëmigreerd zijn naar het gebied. Op deze manier is er gezocht naar een antwoord op de hoofdvraag: Wat zijn de verwachte mogelijkheden met betrekking tot bedrijfsontwikkeling van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De conclusie van dit onderzoek is dat er de komende 10 jaar veel grond beschikbaar komt in Normandië en Pays de la Loire. In Bretagne minder. Daarnaast is er ruimte is voor groei in gangbare melkproductie. De ruimte voor biologische productie is beperkt. De verwachting is dat de kostprijs de komende 10 jaar gaat stijgen door duurdere productiemiddelen en veranderende regelgeving. In Pays de la Loire zien melkveehouders droogte als een bedreiging in de komende 10 jaar.

Résumé

La France n'est pas la destination la plus populaire pour les agriculteurs Hollandais qui émigrent. Étude montre que la France se place en sixième position. Il y a plusieurs objections, par exemple le langage difficile et la construction bureaucratique. En plus, il y a un marché foncier protégé. Malgré cela, il y a plusieurs possibilités en France. Par exemple le foncier moins chère par rapport aux Pays Bas. En plus il y a des possibilités pour agrandir à cause de vieillissement du secteur laitier en France et les dotations et subventions pour les jeunes agriculteurs.

La France est beaucoup plus grande que les Pays-Bas, donc il y a plusieurs régions laitières avec des caractéristiques différentes. 50% des vaches laitières sont élevées dans le grand ouest, les régions Normandie, Bretagne et Pays de la Loire. La raison importante pour cela est le climat adapté pour l'élevage des vaches laitières, principalement la pluviosité qui permet d'avoir de bonnes rendements maïs et l'herbe. Il existe des différences entre les trois. Par exemple, le prix de terre est plus haut en Normandie par rapport à la Bretagne et Pays de la Loire. En outre la pluviosité est plus haute en Normandie et Bretagne par rapport à Pays de la Loire. Il y a pas de grandes différences concernant la grandeur des exploitations mais les exploitations en Bretagne sont normalement un peu plus intensives que Normandie en Pays de la Loire.

Dans la littérature on peut trouver beaucoup d'information sur le secteur laitier dans ces régions et les Hollandais qui s'orientent d'une émigration à la région ont accès à ces. Cependant, cela ne donne pas une image de développements pour les années suivantes. Dans cette étude a été recherché ces développements. En utilisant d'un questionnaire qui est distribué entre les éleveurs laitiers qui sont déjà émigrés à la région. De cette façon a été recherché à une réponse sur la question principale: Quelles sont les possibilités attendues en ce qui concerne le développement des exploitations laitières en Normandie, Bretagne et Pays de la Loire pour les 10 prochaines années?

La conclusion de cette étude est que les 10 prochaines années beaucoup de foncier deviendra disponible en Normandie et Pays de la Loire. En Bretagne c'est moins. Cependant il y a beaucoup d'espace pour agrandir la production lait conventionnel. L'espace pour le lait bio c'est plus limité. L'attendue est que le coût de production sera plus élevée les années suivantes à cause de moyens de production plus chers et évolutions réglementaire. En Pays de la Loire les éleveurs laitiers voient la sécheresse comme une menace pour les 10 prochaines années.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
Résumé	5
Inhoudsopgave	6
Inleiding	9
1.1 Emigratie Nederlandse boeren	9
1.2 Klimaat	11
1.2.1 Normandië en Noord-Bretagne	11
1.2.2 West Bretagne	12
1.2.3 Zuidoost Bretagne en Pays de la Loire	13
1.3 Grond	14
1.3.1 Grondprijzen	14
1.3.1.1 Normandië	15
1.3.1.2 Bretagne	15
1.3.1.3 Pays de la Loire	15
1.3.2 Grondsoort	15
1.4 Bedrijfsopzet	16
1.4.1 Intensiteit en bedrijfsgrootte	16
1.4.2 Weidegang	18
1.4.3 Melkstromen	19
1.5 Knowledge gap	20
1.6 Afbakening	20
1.7 Hoofd- en deelvragen	20
1.8 Doelstelling	21
Aanpak	22
2.1 Materiaal	22
2.2 Validiteit en betrouwbaarheid	23
2.3 Methode	23
2.3.1 Deelvraag 1: In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?	23
2.3.2 Deelvraag 2: Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfsgroei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?	24
2.3.3 Deelvraag 3: Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijzen in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?	24

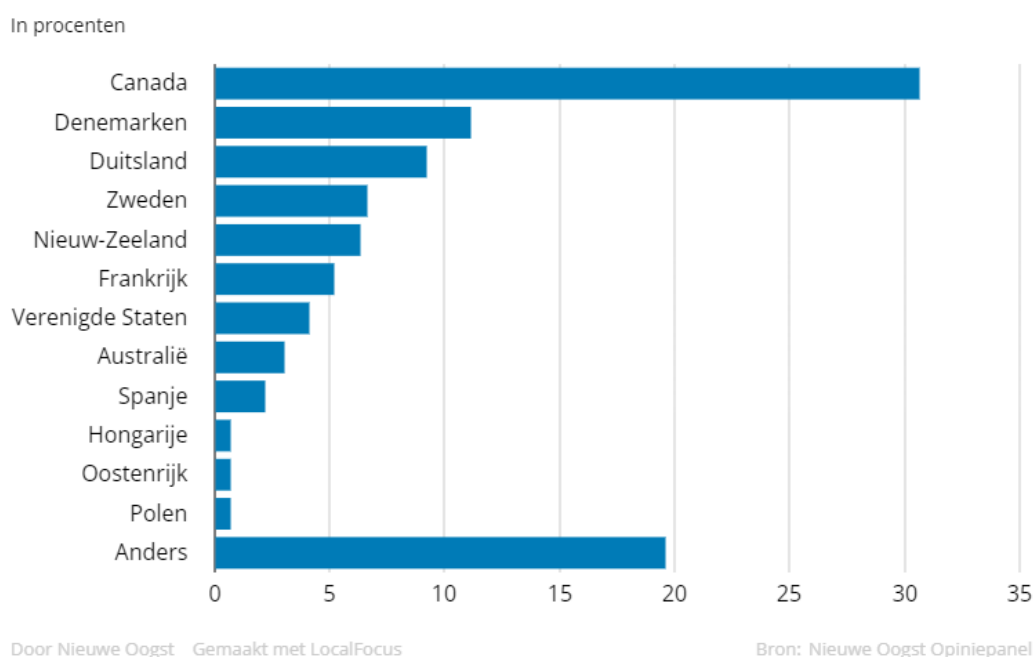
2.3.4 Deelvraag 4: Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?	25
2.3.5 Deelvraag 5: Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkeling in de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?	25
3. Resultaten	28
3.1 In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?	28
3.1.1 Normandië	28
3.1.2 Bretagne	30
3.1.3 Pays de la Loire	31
3.2 Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfsgroei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?	33
3.3 Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijzen in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?	36
3.4 Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?	38
3.5 Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkeling in de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?	41
3.5.1 Bedrijfsgrootte	41
3.5.2 Bedrijfsopzet (intensiteit)	42
3.5.3 Regio	42
4. Discussie	43
4.1 Aanpak	43
4.2 Resultaten	43
4.2.1 Deelvraag 1	43
4.2.2 Deelvraag 2	44
4.2.3 Deelvraag 3	45
4.2.4 Deelvraag 4	45
4.2.5 Deelvraag 5	46
5. Conclusie en Aanbevelingen	47
5.1 Conclusie	47
5.2 Aanbevelingen	49
Literatuurlijst	50
Bijlagen	53
Bijlage 1: Enquêtevragen	53
Bijlage 2: Uitkomsten enquête per deelvraag	57
Bijlage 3: Overzicht individuele antwoorden enquête	66

Inleiding

1.1 Emigratie Nederlandse boeren

Emigratie onder Nederlandse boeren is van alle tijden. Wanneer er niet genoeg toekomst is voor het bedrijf in Nederland is het een optie om verder te kijken dan de landsgrenzen. De huidige onrust in de Nederlandse melkveehouderijsector omtrent de stikstofproblematiek in combinatie met de hoge productiekosten kunnen een aanleiding zijn voor een emigratie. Uit onderzoek van Nieuwe Oogst blijkt dat begin 2022 1 op de 5 Nederlandse Agrarische ondernemers emigratie overweegt. (R. Van Rossum, 2022) Volgens het onderzoek is de populairste emigratiebestemming Canada, gevolgd door Denemarken, Duitsland, Zweden en Nieuw-Zeeland. Op de 6e plaats staat Frankrijk, waar 5,2 % van de ondervraagden hun voorkeur voor uitspraken.

Figuur 3: Landkeuze bij emigratie Nederlandse boeren in procenten (Nieuwe Oogst, 2022)

Hiermee is Frankrijk niet het meest populaire emigratieland voor Nederlandse agrariërs. Hiervoor zijn meerdere verklaringen te geven. Veelgenoemde bezwaren voor Nederlanders zijn bijvoorbeeld de moeilijkheid van de Franse taal en de bureaucratische instelling die heerst in het land. Daarnaast is het in Frankrijk niet gemakkelijk om hele grote groeistappen te nemen met een melkveebedrijf en zijn de bedrijven die te koop staan vaak niet heel modern en opgeruimd. (Agriteam International, n.d.)

Dan kent Frankrijk nog de SAFER. Dit staat voor Sociétés d'Amenagement Foncier et d'Établissement Rural. Dit is een organisatie die te vergelijken is met een grondkamer. Deze organisatie zorgt ervoor dat er sprake is van een "eerlijke" grondmarkt, wat wil zeggen dat ze kunnen ingrijpen bij transacties in grond. Hierbij houden ze rekening met een goede verkaveling van melkveebedrijven, voldoende kansen voor jonge boeren en een passende grondprijs. (Safer, 2020) Ter illustratie; een melkveehouder wil een stuk grond kopen van zijn buurman om zijn huiskavel te vergroten. Deze melkveehouder heeft hier veel belang bij, omdat hij op deze grond kan weiden. Daarom biedt hij 10.000 euro per hectare terwijl de grondprijs in het gebied rond de 5000 ligt. Verderop zit een jonge

agrariër die de grond ook graag wil kopen. Deze kan echter geen 10.000 euro per hectare betalen. In dit soort situaties zal de SAFER ingrijpen omdat de grondprijs oneerlijk hoog is.

Ondanks deze bezwaren zijn er ook veel mogelijkheden in Frankrijk. Zo heeft de bovengenoemde SAFER in combinatie met de ruimte die het land biedt ervoor gezorgd dat de grondprijzen in Frankrijk laag zijn in vergelijking tot Nederland. Zo is de gemiddelde grondprijs in Nederland 73.400 euro per hectare in 2022, in Frankrijk was dit 5.940 euro per hectare. (ASR Real Estate, 2022) (SAFER, 2022) Door dit grote verschil kan er bij verkoop van een Nederlands melkveebedrijf een groter bedrijf teruggekocht worden in Frankrijk. Daarnaast bestaat er in Frankrijk geen fosfaatrechtenstelsel waardoor er goedkoper geproduceerd kan worden. Door de goedkopere productiemiddelen zijn er meer mogelijkheden om te ondernemen. Daarnaast kent Frankrijk een vergrijzing van de agrarische sector waardoor er meer en meer boeren stoppen. Dit biedt ruimte in de beschikbaarheid van grond en melkquotum in de komende jaren. Ook heeft dit geleid tot vele subsidieregelingen en andere voordelen voor jonge boeren die zich voor het eerst installeren. Dit biedt kansen voor jonge Nederlandse melkveehouders die in Nederland nog niet in maatschap hebben gezeten.

Naast deze zakelijke aspecten wordt Frankrijk vaak als aantrekkelijk emigratieland gezien door de rust en de ruimte die het land te bieden heeft, de West-Europese mentaliteit en het aangename klimaat. Ook de aandacht in Frankrijk voor kwaliteit van leven, goed eten en een goede werk/privé balans kan Nederlanders aanspreken. Verder kan de drempel van een emigratie naar Frankrijk lager zijn dan Canada of Nieuw-Zeeland, aangezien de afstand korter is en makkelijker te overbruggen voor familie en vrienden.

Frankrijk heeft een oppervlakte van 643.801 vierkante kilometer (CIA World Factbook, 2020) en bestaat uit 101 departementen (Ambassade de France aux Pays-Bas, 2022) waar tussen vaak grote verschillen bestaan in onder andere klimatologische omstandigheden. Ook de grondprijzen kunnen sterk verschillen. Deze regio specifieke verschillen kunnen gevolgen hebben op de bedrijfsvoering van melkveebedrijven. Er bestaan in Frankrijk meerdere melkveeregio's, maar de meeste melkkoeien worden gehouden in het westen van het land. 50% van het melkvee in Frankrijk wordt gehouden in de departementen Normandië, Bretagne en Pays de la Loire. (Institut de l'élevage Idele & Confédération Nationale de l'Élevage, 2017)

Figuur 4: Procentuele verdeling melkvee over Frankrijk (Institut de l'élevage, 2017)

Vaches laitières		
Régions	2005	2017
Bretagne	19 %	20 %
Normandie	16 %	16 %
Pays de la Loire	13 %	14 %
Auvergne-Rhône-Alpes	14 %	13 %
Grand-Est	9 %	9 %
Hauts-de-France	8 %	8 %
Bourgogne-Franche-Comté	6 %	7 %
Nouvelle-Aquitaine	7 %	5 %

Een groot aandeel van de Nederlandse melkveehouders die emigreren kiezen dan ook voor een van deze 3 regio's. Voor Nederlanders die een emigratie naar een van deze regio's overwegen is het van belang om een goed inzicht te hebben in de regionale verschillen om zo een bewuste keuze te maken welke regio het beste past, en waar de meeste mogelijkheden liggen. Hiervoor is het van belang om inzichtelijk te hebben wat de verschillen tussen de regio's zijn.

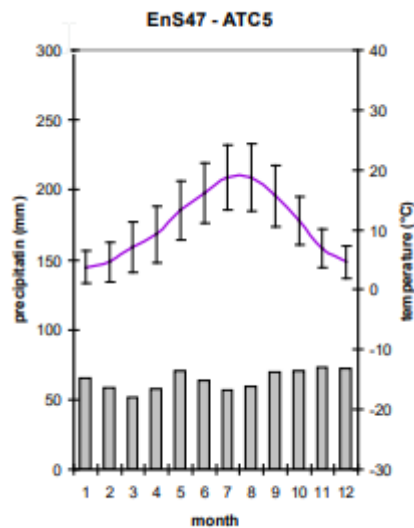
1.2 Klimaat

Er zijn veel verschillende factoren die invloed hebben op de bedrijfsvoering van een melkveebedrijf. Een van de belangrijkste factoren is het klimaat. De hoeveelheid neerslag die in een gebied valt is immers van grote invloed op de mate van groei en de kwaliteit van voedergewassen zoals gras en maïs. Uit onderzoek in Australië bleek in 2013 al dat de hoeveelheid neerslag voor een melkveebedrijf gemiddeld een grotere invloed had op de winstgevendheid dan kostprijsverhoging door hogere input in een melkveebedrijf. (Browne et al., 2013) De verklaring hiervoor is dat de voerkosten over het algemeen de grootste kostenpost bedragen op een melkveebedrijf en een besparing hierop door meer en beter eigen ruwvoer te verbouwen een positief effect kunnen hebben op de winstgevendheid. (Steegmans, 2018) Daarnaast betekent voldoende neerslag een betere grasgroei, dit kan bij goede beweiding een nettowinst van 173 euro per ton droge stof opleveren blijkt uit onderzoek. (L., Hanrahan, 2018) Naast de hoeveelheid neerslag is er nog een belangrijke klimatologische factor die invloed kan hebben op een melkveebedrijf, namelijk de temperatuur. Zo kunnen hoge temperaturen van negatieve invloed zijn op de melkproductie en daarmee ook op de winstgevendheid van een melkveebedrijf. In 2015 werd er in Wisconsin een significant verband aangetoond tussen de grote stijging daar van de temperatuur in de zomer in combinatie met een daling in de melkproductie. (Qi et al., 2015) Deze dalende melkproductie heeft vervolgens weer invloed op het saldo van een melkveebedrijf wanneer de overige kosten op hetzelfde niveau blijven. (Schorr & Lips, 2018).

1.2.1 Normandië en Noord-Bretagne

Het klimaat in west-Frankrijk is een zeeklimaat. Toch zijn er tussen de verschillende regio's grote verschillen. Normandië en de bovenste helft van Bretagne vallen in de klimaatzone Atlantic Central 5. Deze zone wordt beschreven als een zeeklimaat met een lang groeiseizoen van gemiddeld 284 dagen. De neerslag is nagenoeg gelijkwaardig verdeeld over het jaar. De gemiddelde temperatuur loopt van 5 graden in de winter tot 20 graden in de zomer. Hiermee is er sprake van een zeer gematigd zeeklimaat met relatief veel neerslag. (M.J. Metzger et al., 2012) (R. C. Cornes et al., 2018)

Figuur 5: Neerslaggrafiek Atlantic Central 5 (M.J. Metzger et al., 2012)

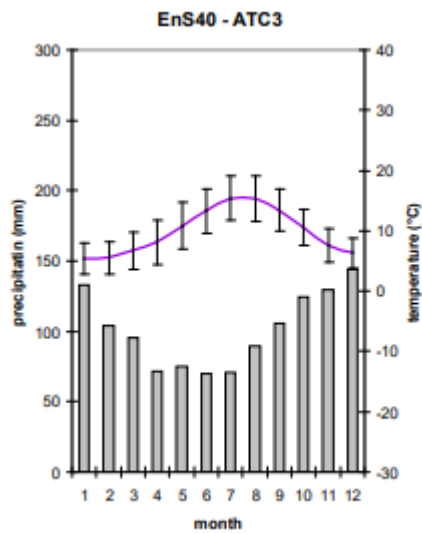
Figuur 6: Kaartindicatie Atlantic Central 5 (M.J. Metzger et al., 2012)

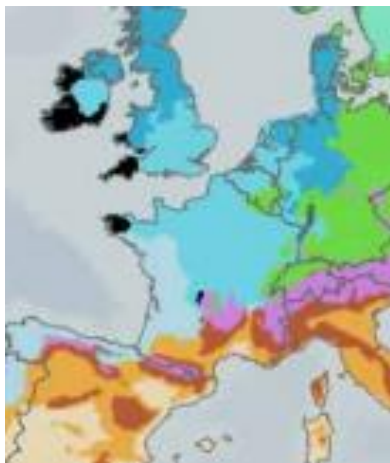
1.2.2 West Bretagne

De punt van Bretagne valt onder de klimaatzone Atlantic Central 3. In deze regio is het groeiseizoen nog langer met 355 dagen. Hier is ook sprake van een zeeklimaat. De temperatuur over het jaar is in dit gebied nog gematigder. De laagste gemiddelde temperatuur is 8 graden en de hoogste is 18. De neerslag is minder gelijk verdeeld over het jaar maar de totale hoeveelheid neerslag is hoger. (M.J. Metzger et al., 2012) (R. C. Cornes et al., 2018)

Figuur 7: Neerslaggrafiek Atlantic Central 3 (M.J. Metzger et al., 2012)

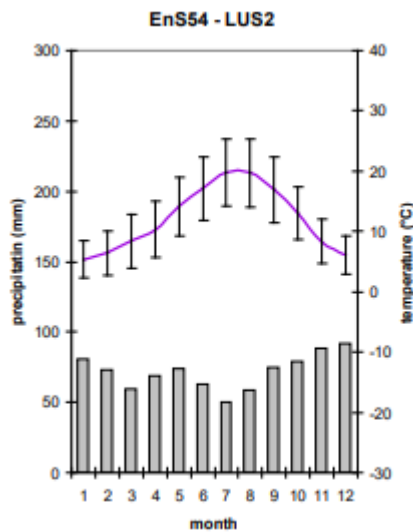
Figuur 8: Kaartindicatie Atlantic Central 3 (M.J. Metzger et al., 2012)

1.2.3 Zuidoost Bretagne en Pays de la Loire

Het zuidoosten van Bretagne en Pays de la Loire vallen in de klimaatzone Lusitanian 2. Deze klimaatzone typeert zich als een Atlantisch klimaat. Er is hierbij ook sprake van een lang groeiseizoen met 348 dagen. Daarnaast is er sprake van hogere gemiddelde temperaturen van 7 tot 20 gemiddeld. Er is jaarrond minder neerslag en er is sprake van een drogere periode in de zomer. (M.J. Metzger et al., 2012) (R. C. Cornes et al., 2018)

Figuur 9: Neerslaggrafiek Lusitanian 2 (M.J. Metzger et al., 2012)

Figuur 10: Kaartindicatie Lusitanian 2 (M.J. Metzger et al., 2012)

1.3 Grond

Ook de grondsoort van een melkveebedrijf heeft invloed op de bedrijfsvoering van het bedrijf. Zo zijn er grote verschillen tussen grondsoorten in het opbrengend vermogen. Dit is weer afhankelijk van verschillende bodemeigenschappen. In grote lijnen komt het erop neer dat de grondsoort invloed heeft op de gewas opbrengsten van voedergewassen en in het geval van de meeste Franse melkveebedrijven ook op de opbrengsten van de akkerbouw neventak. Dit kan vervolgens weer invloed hebben op de resultaten van een melkveebedrijf. Naast de kwaliteit van de grond is ook de grondprijs een belangrijk aspect. Een hectare grond van 5000 euro is immers eerder rendabel dan een hectare grond van 10.000 euro bij dezelfde teelt en opbrengst.

1.3.1 Grondprijzen

Over het algemeen liggen de grondprijzen in Frankrijk vele malen lager dan in Nederland. Echter zijn er wel grote verschillen tussen regio's. Dit is afhankelijk van verschillende factoren, zoals de kwaliteit van de grond en de 'druk' op de grond, ofwel de grootte van de vraag naar grond in het gebied. Zo was in de regio Bourgogne-Franche-Comté de grondprijs gemiddeld over 2021 2830 per hectare terwijl dit in Hauts-de-France 9840 euro per hectare bedroeg. (Safer, 2020)

1.3.1.1 Normandië

De grondprijzen in West-Frankrijk verschillen ook per regio. Normandië is de duurste regio, met een gemiddelde grondprijs van 8410 euro per hectare in 2021. Dit is een daling van 2,2% ten opzichte van het jaar 2020. Binnen Normandië is er sprake van verschil in grondprijs tussen de verschillende departementen. Zo was de grondprijs in de Calvados met 9090 euro per hectare in 2021 hoger dan het gemiddelde en is er ook sprake van een grondprijsstijging ten opzichte van 2020 van 1%. In de Manche lag de grondprijs onder het regiogemiddelde met 7520 euro per hectare. Hier was sprake van een stijging van 3% in waarde ten opzichte van 2020. In Orne lag de gemiddelde grondprijs het laagste van de regio met 7140 euro per hectare. Wel was er hier sprake van een prijsstijging van 4% ten opzichte van 2020. (Safer, 2020)

1.3.1.2 Bretagne

Bretagne is gemiddeld gezien een goedkopere regio ten opzichte van Normandië. De gemiddelde grondprijs in 2021 was 5920 euro per hectare. Hierbij is er sprake van een daling ten opzichte van 2020 van 0,7%. De Cotes-d'Armor is het duurste departement van Bretagne met een gemiddelde grondprijs van 5430 euro per hectare. Dit is een stijging van 2% ten opzichte van 2020. Hierna volgt Ile-et-Vilaine met een gemiddelde grondprijs van 5270 euro per hectare, een stijging van 3% ten opzichte van 2020. De gemiddelde grondprijs in Finistère is met 5200 euro per hectare bijna gelijk aan die van Ile-et-Vilaine. In de Finistère is er sprake van 2% waardestijging ten opzichte van 2020. De Morbihan heeft gemiddeld de laagste grondprijs van Bretagne, met 8480 euro per hectare gemiddeld. Dit is een daling van 1% ten opzichte van 2020. (Safer, 2020)

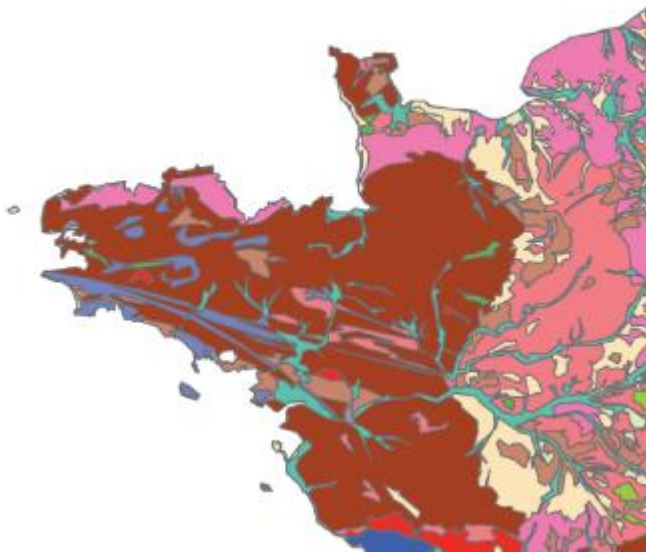
1.3.1.3 Pays de la Loire

Pays de la Loire is de goedkoopste regio van West-Frankrijk met een gemiddelde grondprijs in 2021 van 3810 euro per hectare. Dit is een daling van 4,8% ten opzichte van 2020. Het goedkoopste departement in de regio is Loire-Atlantique met 2540 euro per hectare. Dit is wel een stijging ten opzichte van 2020 met 3%. Mayenne is het duurste departement van de regio met een gemiddelde prijs van 6240 euro per hectare, een daling van 2% ten opzichte van 2020. Het departement Maine-et-Loire ligt tussenbeide met een grondprijs van 3620 euro per hectare. Dit is gelijk met het gemiddelde van 2020. (Safer, 2020)

1.3.2 Grondsoort

De grondsoorten die in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire voornamelijk voorkomen zijn 'brunisol's'. Dit zijn bruine gronden met veel humus in de grond. De klei-humus verdeling is over het algemeen goed in deze gronden. De typering van deze gronden is een lichte kleigrond. In sommige delen van Normandië en Bretagne komen ook 'luvisol's' voor. Deze gronden worden in de Nederlandse kwalificatie brikgronden genoemd. Op onderstaand afbeelding is de verdeling van grondsoorten weergegeven. (Gis Sol, 2011)

Figuur 11: Bodemkaart West-Frankrijk (Gis Sol, 2011)

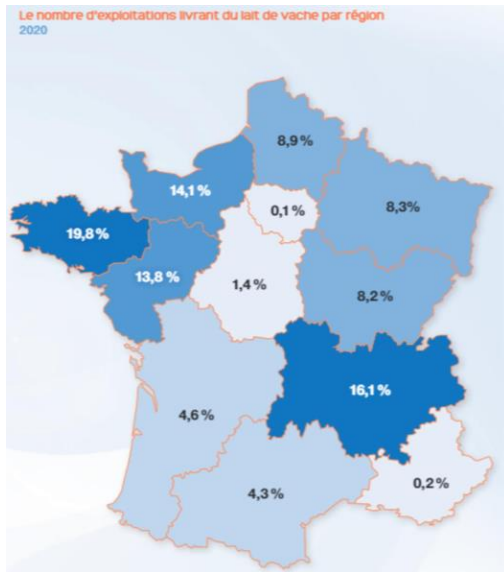
1.4 Bedrijfsopzet

Tussen de verschillende regio's in West-Frankrijk bestaan verschillen in de bedrijfsopzet van melkveebedrijven. Net als in Nederland bestaan er verschillen in intensiteit, bedrijfsgrootte, aandeel bedrijven met weidegang, aandeel biologische bedrijven. Dit heeft invloed op de kansen en bedreigingen voor melkveebedrijven, zo is de omvang van een melkveebedrijf bepalend voor de omzet van een melkveebedrijf. De hoeveelheid afgeleverde kilogrammen melk in combinatie met de melkprijs is immers bepalend voor de bruto omzet melk. (Chetroiu et al., 2022) (Popescu, A, 2014)

1.4.1 Intensiteit en bedrijfsgrootte

In Frankrijk zijn er 50.289 bedrijven die melk van koeien leveren, dit zijn er vele malen meer dan de 15.261 melkveebedrijven die Nederland kent. De hoeveelheid bedrijven neemt wel sterk af in Frankrijk. (Zuivelzicht, 2021) (L'economie laitière en chiffres, 2022) Het grootste gedeelte van deze bedrijven is gevestigd in het westen van Frankrijk. Op onderstaande afbeeldingen is het aandeel melkveebedrijven per regio ten opzichte van het landelijk totaal weergegeven. Hierin is te zien dat bijna 50% van de melkveebedrijven gevestigd is in Normandië, Bretagne of Pays de la Loire. Bretagne heeft met 9981 melkveebedrijven een aandeel van 19,8% en is daarmee de regio met de meeste melkveebedrijven. Normandië en Pays de la Loire zijn vergelijkbaar in de hoeveelheid melkveebedrijven met 14,1 % en 13,8 %, ofwel 7100 melkveebedrijven en 6931 melkveebedrijven.

Figuur 12: Aandeel melkveebedrijven per regio in Frankrijk (FranceAgriMer, 2022)

Figuur 13: Hoeveelheid melkveebedrijven per regio (FranceAgriMer, 2022)

Le nombre d'exploitations livrant du lait de vache par région						
	2000	2005	2010	2018	2019	2020
Auvergne-Rhône-Alpes	19 717	15 910	12 571	8 710	8 345	8 083
Bourgogne-Franche-Comté	7 655	6 493	5 382	4 340	4 206	4 147
Bretagne	22 097	18 283	14 182	10 732	10 249	9 981
Centre-Val de Loire	1 960	1 524	1 146	780	737	716
Grand Est	9 673	8 086	6 328	4 457	4 339	4 196
Hauts-de-France	10 135	8 313	6 709	4 742	4 560	4 479
Île-de-France	185	138	102	66	67	59
Normandie	17 313	13 711	10 472	7 419	7 163	7 100
Nouvelle-Aquitaine	8 938	6 779	4 709	2 578	2 447	2 330
Occitanie	6 784	5 407	3 912	2 391	2 235	2 148
Pays de la Loire	15 601	13 070	10 032	7 453	7 120	6 931
Provence-Alpes-Côte d'Azur	348	260	192	130	124	119
France	120 406	97 974	75 737	53 798	51 592	50 289

De melkveebedrijven in Frankrijk hebben gemiddeld wel minder koeien per bedrijf, in 2022 68 melkkoeien per bedrijf gemiddeld. In Normandië waren dit 78 koeien per bedrijf, in Bretagne 72 koeien per bedrijf en in Pays de la Loire ook 72 melkkoeien per bedrijf. De gemiddelde productie per koe bedraagt 8707 kg per lactatie met 4,05 vet en 3,28 eiwit. In Normandië is de gemiddelde productie per koe 8509 kg, in Bretagne is dit 9018 kg en in Pays de la Loire 9107 kg. (Idele et. Al. 2020) De jaarlijkse melkleverantie is gemiddeld 476.400 kilogram melk per bedrijf over heel Frankrijk gezien. Ook hier zijn verschillen per regio. Zo was de gemiddelde leverantie in 2020 in Normandië 540.500 kilogram per bedrijf. In Bretagne was dit 541.800 kilogram per bedrijf en in Pays de la Loire 564.100 kilogram. De verschillen tussen de regio's in het westen van Frankrijk zijn hiermee vrij klein, maar het verschil tussen het westen en de rest van Frankrijk is wel aanzienlijk.

Figuur 14: Gemiddelde jaarleverantie melk per regio (FranceAgriMer, 2022)

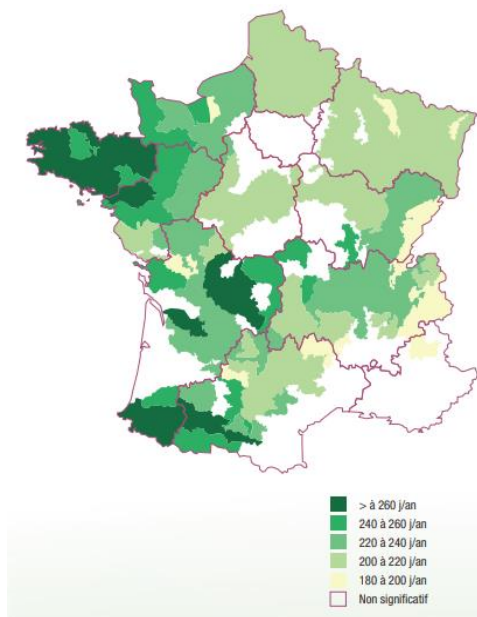
La livraison moyenne de lait de vache par exploitation livrant du lait						
1 000 litres	2000	2005	2010	2018	2019	2020
Auvergne-Rhône-Alpes	127,1	158,8	196,8	282,8	291,7	303,9
Bourgogne-Franche-Comté	191,7	223,4	276,1	375,6	377,1	391,2
Bretagne	213,3	258,2	346,1	502,6	531,7	541,8
Centre-Val de Loire	224,1	305,5	383,8	553,5	568,2	595,0
Grand Est	223,4	266,6	342,0	510,3	516,0	553,2
Hauts-de-France	207,0	250,9	317,6	482,4	514,3	524,4
Île-de-France	216,9	321,2	410,1	597,2	610,0	648,0
Normandie	189,5	238,9	328,3	506,2	534,3	540,5
Nouvelle-Aquitaine	175,1	238,9	309,1	421,4	425,5	432,1
Occitanie	148,3	186,2	230,8	299,8	306,5	314,6
Pays de la Loire	211,1	252,0	339,9	502,1	528,7	546,1
Provence-Alpes-Côte d'Azur	100,0	124,0	134,5	142,2	143,7	134,4
France	187,7	231,5	302,4	443,5	462,6	476,4

Het gemiddelde melkveebedrijf had in 2020 99 hectare grond in gebruik. Hiervan is 76 hectare bestemd voor de teelt van voedergewassen. Hiervan is 35 hectare blijvend grasland, 17 hectare maïs en 24 hectare tijdelijk grasland. Het gemiddelde bedrijf wordt rondgezet met 2 volledige arbeidskrachten. In Normandië heeft een bedrijf gemiddeld 74 hectare in gebruik, in Bretagne is dit 62 hectare en in Pays de la Loire 79 hectare. (Chambre D'agriculture Pays de la Loire, 2022) (Chambre d'agriculture de Normandie, 2022) (Chambre d'agriculture de Bretagne, 2020) Hiermee komt de intensiteit van een melkveebedrijf in Normandië op 7304 kg melk per hectare. In Bretagne is dit 8739 kg melk per hectare. In Pays de la Loire 7141 kg melk per hectare.

1.4.2 Weidegang

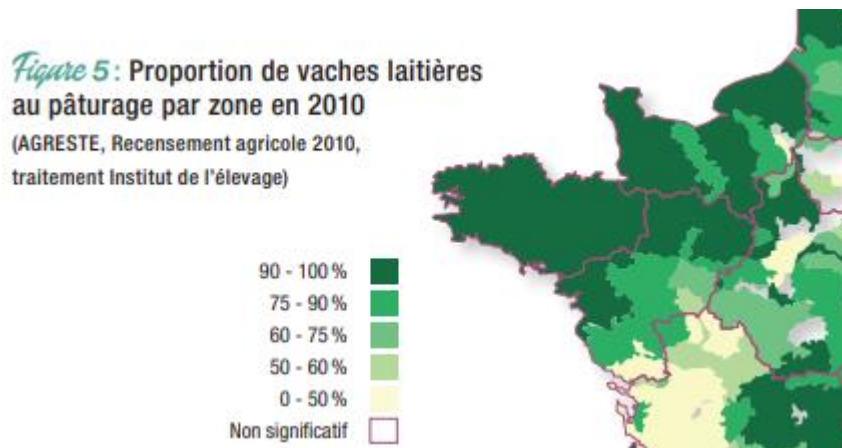
Frankrijk is een land waar veel geweid wordt met het melkvee. In 2018 werd 92% van het melkvee geweid. 87% hiervan heeft in het jaar meer dan 170 dagen geweid. (Observatoire des élevages laitiers & Cniel, 2018) Op onderstaande afbeelding is de gemiddelde duur van de weidegang per regio afgebeeld. Hierin is te zien dat er in grote delen van Bretagne meer dan 260 dagen per jaar wordt geweid. In Normandië is dit minder met 220 tot 240 dagen per jaar. In Pays de la Loire is dit nog lager met gemiddeld 200 tot 220 dagen per jaar.

Figuur 15: Weidegang in Frankrijk (Observatoire des élevages laitiers & Cniel, 2018)

Op de afbeelding hieronder is het percentage melkkoeien dat weidt per regio weergegeven. Hieruit blijkt dat in Bretagne nagenoeg alle melkkoeien geweid worden. Ook in Normandië wordt het overgrote deel van de melkkoeien geweid. In Pays de la Loire ligt het aandeel wat lager.

Figuur 16: Percentage weidende koeien West-Frankrijk (Observatoire des élevages laitiers & Cniel, 2018)

1.4.3 Melkstromen

In Frankrijk is het aandeel biologische melk 5,2% van de totale melkproductie. 10,9% van het totale aandeel biologische melk is afkomstig uit Normandië, dit is een stijging van 8,4% ten opzichte van 2021. In Bretagne ligt dit getal nog hoger met 21,9% van de biologische melk, ook hier was sprake van een stijging van 2,5%. In Pays de la Loire is dit 22% met een stijging van 10,5%. (FNAB, 2022) De melkprijs in Frankrijk ligt gemiddeld gezien wat lager dan de melkprijs in Nederland. Over 2021 was de gemiddelde melkprijs in Frankrijk 36,24 cent bij 3,20 eiwit en 3,80 vet. De gangbare melkprijs was in ditzelfde jaar 34,30 bij dezelfde gehalten. Ter vergelijking; dit was 39,68 in Nederland. Wel wordt de prijs in Nederland berekend met hogere standaardgehalten. Een verschil tussen Nederland en Frankrijk met betrekking tot de melkprijs, is dat er regionale verschillen zitten in de melkprijs. Zo was de gemiddelde melkprijs in 2021 in Normandië 34,79 cent, in Bretagne 34,60 en in Pays de la Loire 35,38 cent.

1.5 Knowledge gap

Uit het vooronderzoek is gebleken dat er al veel informatie bekend is over de melkveehouderij sector in West-Frankrijk. Dit vormt een basis van theoretische kennis voor Nederlandse melkveehouders die zich oriënteren op een emigratie naar dit gebied. Dit geeft echter nog onvoldoende beeld van de mogelijkheden die er liggen in West-Frankrijk om een melkveebedrijf (door) te ontwikkelen. Om tot een volledig beeld te komen is er in dit onderzoek voor gekozen om informatie te verzamelen via reeds geëmigreerde Nederlandse melkveehouders, om een zo realistisch mogelijk beeld te krijgen van de ontwikkelingsmogelijkheden. Doordat deze melkveehouders midden in de praktijk staan is de verwachting dat zij een realistisch beeld kunnen geven van de situatie in hun regio. Daarnaast hebben zij geen (economisch) belang bij het schetsen van een te positief beeld, waar dit bij makelaars en emigratiekantoren wel het geval kan zijn. Omdat er in dit onderzoek aan melkveehouders zal worden gevraagd naar hun verwachtingen in de komende 10 jaar is er gekozen om Nederlandse melkveehouders te interviewen ten opzichte van alle melkveehouders in West-Frankrijk, omdat de verwachting is dat een van origine Nederlandse melkveehouder een andere visie heeft dan een Franse melkveehouder. Om de resultaten zo passend mogelijk te houden voor de doelgroep, is er gekozen om Nederlandse melkveehouders te interviewen.

1.6 Afbakening

Er is gekozen om te focussen op de regio's Normandië, Bretagne en Pays de la Loire omdat een onderzoek voor geheel Frankrijk te groot zou worden en er te veel verschillen bestaan tussen gebieden om deze met elkaar te kunnen vergelijken. Daarnaast wordt 50% van het melkvee in Frankrijk gehouden in deze 3 regio's. Er wordt niet bijgehouden naar welke regio Nederlandse melkveehouders emigreren wanneer ze naar Frankrijk gaan, maar logischerwijs gaat een groot gedeelte naar een van deze 3 regio's, omdat 50% van het melkvee daar gehouden wordt. Er is gekozen om dit onderzoek te houden onder Nederlandse geëmigreerde melkveehouders. Hier is bewust voor gekozen ten opzichte van alle melkveehouders in West-Frankrijk omdat dit relevanter is voor de doelgroep van dit rapport, Nederlandse melkveehouders die zich oriënteren op een emigratie naar West-Frankrijk. Belangrijk om te benoemen is dat er in dit onderzoek uitsluitend wordt gekeken naar bedrijfsfactoren, en er dus geen rekening gehouden wordt met andere aspecten van een emigratie zoals het sociale aspect en persoonlijke voorkeuren. Hiervoor is gekozen om het onderzoek zo objectief mogelijk te houden, om zo een betrouwbaarder onderzoek te kunnen doen.

1.7 Hoofd- en deelvragen

Voortkomend uit de knowledge gap en het theoretisch kader van dit onderzoek is de hoofdvraag als volgt geformuleerd: **Wat zijn de verwachte mogelijkheden met betrekking tot bedrijfsontwikkeling van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?**

Deze hoofdvraag is beantwoord met behulp van de volgende deelvragen:

- In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?
- Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfsgroei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?
- Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijs in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

- Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?
- Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkelingen de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?

1.8 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is om een rapport op te leveren waarin duidelijk uiteengezet is wat de ontwikkelingsmogelijkheden zijn in de komende 10 jaar voor Nederlandse boeren die naar West-Frankrijk emigreren. Dit rapport dient inzicht te bieden aan Nederlandse melkveehouders die zich oriënteren op een emigratie naar dit gebied. Door eerst een overzicht te bieden van de belangrijkste kenmerken van het gebied via het theoretisch kader en dit vervolgens te koppelen aan de bevindingen en verwachtingen van reeds geëmigreerde melkveehouders moet er een goed beeld ontstaan van de mogelijkheden die er liggen in het gebied in de komende 10 jaar, waarbij er rekening wordt gehouden met de verschillen tussen de regio's in West-Frankrijk.

Aanpak

Onderstaand is per deelvraag beschreven hoe deze beantwoord is. Daarbij is er beschreven op welke manier de benodigde informatie verzameld is en hoe deze informatie vervolgens is verwerkt. Ook wordt er beschreven hoe de validiteit en de betrouwbaarheid gewaarborgd is. Er zal voor dit onderzoek gebruik gemaakt worden van een enquête, dit is kwalitatief onderzoek.

2.1 Materiaal

Voor het uitvoeren van dit onderzoek is er gebruik gemaakt van een enquête. Deze enquête is terug te vinden in de bijlagen van dit rapport. Voor het opstellen van deze enquête is gebruik gemaakt van het programma Survio. Dit is een platform om online enquêtes op te stellen. De doelgroep van de enquête zijn Nederlandse melkveehouders die een bedrijf hebben in de regio Normandië, Bretagne of Pays de la Loire.

De enquête zal is uitgezet via de Facebookpagina 'Nederlandse Boeren in Frankrijk'. Dit is een groep voor Nederlandse boeren die in Frankrijk boeren. De groep heeft 540 leden. Dit zijn hoogstwaarschijnlijk niet allemaal actieve boeren, maar naar schatting 50% wel. Dit zijn 270 boeren. Naar schatting is hiervan ongeveer 35% melkveehouder, dit zou betekenen dat er ongeveer 100 melkveehouders overblijven. Ongeveer 50% van deze 100 boeren zal naar verwachting in Normandië, Bretagne of Pays de la Loire boeren, wat uiteindelijk leidt tot een bereik van 50 boeren.

Daarnaast is de enquête verspreid via het eigen netwerk van de auteur. Dit zijn 8 melkveehouders in deze 3 regio's. Aan hen is gevraagd om de enquête verder te verspreiden onder hun netwerk van Nederlandse boeren. De verwachting is dat hierdoor de enquête nog 8 Nederlandse melkveehouders in het juiste gebied zal bereiken. Dit maakt een bereik van 16 boeren. Hierbij bestaat wel de kans dat deze melkveehouders ook bereikt zijn via de Facebookgroep, dus voor het totale bereik van de enquête zijn deze boeren niet meegeteld, omdat dit dubbel is.

In totaal zal de enquête op deze manier naar verwachting 50 melkveehouders in de doelgroep bereikt hebben. Er zijn geen cijfers bekend over de hoeveelheid Nederlandse melkveehouders in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire, maar naar eigen inschatting zijn dit er ongeveer 250. In totaal is de enquête dus terecht gekomen bij 20% van de totale groep. De enquête is anoniem afgenomen en de benodigde tijd om de enquête in te vullen is maximaal 10 minuten, op deze manier blijft de drempel om de enquête in te vullen laag, wat leidt tot een hogere respons.

De enquête bestaat eerst uit 6 vragen om een inzicht te krijgen in het bedrijf van de respondent. Op deze manier kunnen de respondenten worden ingedeeld in categorieën en kunnen er verbanden getrokken worden tussen een type bedrijf of een type regio en de gegeven antwoorden. Na de 6 vragen volgen 4 meerkeuzevragen waarin de melkveehoud(st)er gevraagd wordt naar de agrarische ontwikkelingen in hun regio. Vervolgens worden er 3 meerkeuzevragen gesteld over de verwachte ontwikkeling in kost- en opbrengstprijzen. Tot slot worden er 4 meerkeuzevragen gesteld waarbij de respondenten 2 antwoorden kunnen kiezen, deze vragen hebben betrekking op de kansen en bedreigingen voor de regio van de respondent, en de kansen en uitdagingen voor Nederlandse emigranten.

2.2 Validiteit en betrouwbaarheid

Om de validiteit en betrouwbaarheid bij kwalitatief onderzoek te kunnen waarborgen zijn er enkele richtlijnen die gevolgd moeten worden. De validiteit van een onderzoek heeft voornamelijk betrekking tot het onderzoeksinstrument, in dit geval een enquête. De vraag die hierbij gesteld dient te worden is of het onderzoeksinstrument aansluit bij de onderzoeksvragen en of de beoordeling van de gegeven antwoorden overeenkomt met de werkelijkheid van de respondenten. In dit onderzoek is er gekozen om dit te waarborgen door te werken met procentuele normen om een trend te kunnen waarnemen. Dit betekent dat er een duidelijke meerderheid van de respondenten voor een bepaald antwoord moeten kiezen voordat er gesproken wordt van een trend, daarnaast zijn de resultaten vervolgens ook vergeleken met de beschikbare literatuur. Dit gebruik van meerdere methoden in kwalitatief onderzoek wordt triangulatie genoemd en verhoogt de betrouwbaarheid van de resultaten. Daarnaast is het bij kwalitatief onderzoek belangrijk dat er gebruik wordt gemaakt van de juiste onderzoeksgroep om de populatie te vertegenwoordigen. In dit onderzoek is dit gewaarborgd door de enquête te verspreiden naar geëmigreerde Nederlandse melkveehouders, omdat deze groep het meest aansluit bij de doelgroep.

Een andere manier om de betrouwbaarheid van kwalitatief onderzoek te verhogen is het inzichtelijk beschrijven van de gebruikte methode en de gegevensverwerking zodat dit door derden getoetst kan worden. In dit onderzoek is dit gewaarborgd door in de methode duidelijk toe te lichten welke normen er worden gehanteerd bij het beoordelen van de resultaten. De normen die gebruikt zijn in dit onderzoek zijn procentuele normen waarbij er gezocht is naar trends. De reden hiervoor is dat het kwalitatief onderzoek betreft en er dus geen statistische toets gebruikt kan worden door de variatie aan antwoordmogelijkheden. De normen dienen te bepalen wanneer er een duidelijke voorkeur is van de respondentengroep voor een bepaald antwoord. Er is daarom voor gekozen om onderstaande normen te gebruiken bij het beoordelen van de meerkeuzevragen van de enquête. De basis voor deze verdeling is dat de normale verdeling bij 3 antwoordmogelijkheden 33-33-33 is. Bij meer dan 50% mag er gesproken worden van een duidelijke meerderheid, dit is 17% meer dan de normale verdeling. Bij 4 antwoordmogelijkheden komt dit neer op 42% meerderheid volgens hetzelfde principe. Bij 5 antwoordmogelijkheden is dit 37% volgens hetzelfde principe.

Figuur 17: Tabel normen beoordeling resultaten

3 antwoordmogelijkheden	4 antwoordmogelijkheden	5 antwoordmogelijkheden
>50% keuze voor 1 antwoord	>42% keuze voor 1 antwoord	>37% keuze voor 1 antwoord

Daarnaast zijn de resultaten van de enquête ook weergegeven in de bijlagen van dit rapport. Om dit te kunnen doen, is het belangrijk dat de enquête anoniem is behandeld. (Van der Vleuten & Van Ravenswaay Claasen-van Dessel, 2017) (Cochrane Nederland, 2016) (Plochg, T & van Zwieten, M.B.C., 2007)

2.3 Methode

Onderstaand is per deelvraag toegelicht hoe deze beantwoord is en hoe de uitkomsten uit de enquête zijn verwerkt.

2.3.1 Deelvraag 1: In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?

De eerste deelvraag is beantwoord met behulp van de enquête. Hiervoor is er gebruik gemaakt van de eerste 6 vragen van de enquête. In deze vragen hebben de respondenten vragen beantwoord over hun bedrijf. In de eerste vraag hebben de respondenten aangegeven in welke regio hun bedrijf

gevestigd is. Vervolgens is er aan de respondenten gevraagd hoe groot het bedrijf is en wat de productie per koe is. Aan de hand hiervan kan het bedrijf vergeleken worden op bedrijfsgrootte en intensiteit.

De bedrijven zijn vergeleken met de gemiddelden die gevonden zijn in het vooronderzoek om zo een vergelijking te kunnen maken tussen de bedrijven van geëmigreerde Nederlanders (de respondenten) en het gemiddelde bedrijf in dezelfde regio. Het gemiddelde bedrijf per regio is hieronder weergegeven. Op deze kenmerken is het gemiddelde Franse bedrijf vergeleken met het gemiddelde bedrijf van de respondenten per regio. Hieruit blijkt of er grote verschillen zijn in bedrijfsopzet tussen de bedrijven van autochtone Fransen en de bedrijven van Nederlanders in Frankrijk.

Figuur 18: Basis vergelijking bedrijven

Regio	Bedrijfsgrootte (melkkoeien)	Bedrijfsgrootte (oppervlakte)	Intensiteit (kg melk per hectare)	Jaarlijkse melkleverantie
Normandië	78	74	7304	540.500
Bretagne	72	62	8739	541.800
Pays de la Loire	72	79	7141	564.100

2.3.2 Deelvraag 2: Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfsgroei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De tweede deelvraag is beantwoord met behulp van de enquête. De vragen uit de enquête die betrekking hebben op deze deelvraag zijn vraag 7, 8, 9 en 10. Deze vragen hebben betrekking op bedrijfsontwikkeling. Hierbij is er aan de respondenten gevraagd of zij mogelijkheden zien in hun omgeving om de komende 10 jaar op het gebied van grond, melkquotum, omschakeling of verbreding te ontwikkelen.

De vragen in de enquête die invloed hebben op deze deelvraag zijn kwalitatieve vragen waarbij de respondenten de mogelijkheid hadden om te kiezen uit 3 of 4 verschillende antwoorden, waarbij de respondenten gekozen hebben welk antwoord het beste bij hun situatie past. Deze antwoorden zijn verwerkt door te categoriseren. Door de hoeveelheid antwoorden per categorie op te tellen en deze resultaten te presenteren in een cirkeldiagram is er een overzicht ontstaan van het aandeel respondenten wat voor een bepaald antwoord gekozen heeft. In deze diagrammen zijn 3 of 4 categorieën weergegeven die staan voor de 3 of 4 antwoord opties. Daarbij is de procentuele verdeling van de gehele groep weergegeven. Deze resultaten zijn vervolgens analytisch beschreven. Op deze manier zijn de resultaten dus gecategoriseerd, vervolgens geanalyseerd op frequentie en is er gezocht naar patronen en trends. De normen voor het aantonen van een trend staan zoals eerder beschreven op >50% bij 3 antwoordopties en >42% bij 4 antwoordopties.

2.3.3 Deelvraag 3: Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijs in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De tweede deelvraag is beantwoord met behulp van de enquête. De vragen van de enquête die betrekking hebben op deze deelvraag zijn 11, 12 en 13. De respondenten zijn hier gevraagd naar hun verwachtingen voor de komende 10 jaar op het gebied van kost- en opbrengstprijs ontwikkeling.

Vraag 11, 12 en 13 zijn meerkeuzevragen die bestaan uit 3, 4 en 5 verschillende antwoordopties waarbij er aan de respondenten gevraagd is om de optie te selecteren die het beste bij hen aansluit.

Hier is opnieuw gebruik gemaakt van categoriseren. De categorieën zijn de verschillende antwoorden. De hoeveelheid respondenten per antwoord zijn opgeteld en deze getallen zijn vervolgens omgezet in percentages. De resultaten zijn weergegeven in een cirkeldiagram om een duidelijk overzicht te creëren van de spreiding in antwoorden.

De berekende percentages zijn wederom volgens de opgestelde normen beoordeelt. Voor deelvragen 11 betekent dit dat er een meerderheid van 50% of meer moet zijn op een specifiek antwoord voordat er gesproken wordt van een trend. Bij vraag 12 is de norm 37%, omdat er hier 5 verschillende antwoordmogelijkheden zijn. Bij vraag 13 is de norm 42%, omdat er 4 antwoordmogelijkheden zijn.

2.3.4 Deelvraag 4: Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De vierde deelvraag is beantwoord met behulp van de vragen 14, 15, 16 en 17 van de enquête. In deze vragen zijn de respondenten gevraagd naar de kansen en de bedreigingen die zij zien voor de regio waarin ze hun bedrijf hebben. Daarnaast zijn ze gevraagd naar de kansen en uitdagingen er liggen in West-Frankrijk voor Nederlandse emigranten.

Deze vragen zijn meerkeuzevragen waarbij de respondenten de mogelijkheid hadden om minimaal 1 en maximaal 2 antwoorden te kiezen. Hierbij is er aan de respondenten gevraagd om te kiezen voor de antwoorden die volgens hen het beste passen. Bij de verwerking van de antwoorden is hier ook gebruik gemaakt van categoriseren. De resultaten zijn gepresenteerd door de antwoordmogelijkheden weer te geven in een staafgrafiek waarbij de procentuele verdeling is gegeven. De procentuele verdeling komt voort uit de frequentie van de gegeven antwoorden. Er is hier gekozen voor een staafdiagram ten opzichte van een cirkeldiagram omdat er meerdere mogelijke antwoorden zijn en de respondenten ook zelf antwoorden kunnen toevoegen.

De normen voor een trend waren bij deze vragen vooraf niet bekend, omdat de respondenten zelf antwoorden kunnen toevoegen wanneer ze het juiste antwoord volgens hen er niet tussen zien staan. In het hoofdstuk Resultaten is er aan de hand van de totale hoeveelheid antwoordmogelijkheden per vraag een norm opgesteld. Dit volgens hetzelfde principe zoals bovenstaand bij 2.2 staat toegelicht.

2.3.5 Deelvraag 5: Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkeling in de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?

De laatste deelvraag is ook beantwoord met behulp van de resultaten van de enquête. Bij het beantwoorden van deze deelvraag is er gezocht naar verbanden tussen de verschillende bedrijfstypes en liggingen en de verwachte ontwikkelingen in de komende 10 jaar. Om deze deelvraag te beantwoorden zijn de respondenten ingedeeld in verschillende categorieën met behulp van de eerste 6 vragen. Er is hierbij onderscheid gemaakt op regio, intensiteit en bedrijfsgrootte. De verbanden zijn gezocht op 2 manieren; tussen de bedrijfsopzet en de gegeven antwoorden en tussen de regio en de gegeven antwoorden. De categorieën zijn hieronder weergegeven.

Bedrijfsopzet (bedrijfsgrootte)

De indeling op bedrijfsgrootte komt voort uit vraag 2. Hierin is de respondenten gevraagd hoeveel koeien er op hun bedrijf gemolken worden. De indeling is tot stand gekomen door berekening van het gemiddelde aantal melkkoeien per bedrijf in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire. Dit is 74 melkkoeien. Aangezien dit in het midden ligt van de categorie 51-100 melkkoeien wordt deze categorie beschouwd als middelgrote bedrijven. Bedrijven die in een categorie met minder koeien per bedrijf vallen worden gecategoriseerd als kleine bedrijven. Bedrijven die in een categorie met meer koeien per bedrijf vallen worden gecategoriseerd als grote bedrijven.

Figuur 19: Indeling bedrijven op grootte

Kleine bedrijven	Middelgrote bedrijven	Grote bedrijven
1 – 50 melkkoeien	51 – 100 melkkoeien	> 100 melkkoeien

Bedrijfsopzet (intensiteit)

Om de bedrijven te kunnen indelen op gangbaar of biologisch is er gebruik gemaakt van de antwoorden op vraag 5, waar de respondenten beantwoord hebben aan welke melkstroom zij leveren. De norm voor intensief of extensief komt voort uit de gemiddelde intensiteit van de regio's Normandië, Bretagne en Pays de la Loire. Dit gemiddelde is 7728 kg melk per hectare. Om de intensiteit van de bedrijven van de respondenten te kunnen berekenen wordt er gebruik gemaakt van de vragen 2, 3 en 4. Uit de antwoorden van deze deelvragen komt voort hoeveel koeien er worden gemolken op het bedrijf, wat de gemiddelde productie per koe is en hoeveel land het bedrijf in gebruik heeft. Door de hoeveelheid melkkoeien te vermenigvuldigen met de gemiddelde productie en dit te delen door het aantal hectares is de intensiteit berekend.

Figuur 20: Indeling bedrijven op intensiteit en melkstroom

Gangbaar intensief	Gangbaar extensief	Biologisch intensief	Biologisch extensief
>7728 kg melk per ha	<7728 kg melk per ha	>7728 kg melk per ha	<7728 kg melk per ha

Regio

De indeling op basis van regio komt voort uit de antwoorden op vraag 1 van de enquête. Hierin is er aan de respondenten gevraagd in welke regio hun bedrijf gevestigd is. Wanneer zij hier voor een van de drie onderstaande regio's kiezen worden zij ingedeeld bij de betreffende regio.

Figuur 21: Indeling bedrijven op regio

Normandië	Bretagne	Pays de la Loire
-----------	----------	------------------

Voor het leggen van de verbanden is er gebruik gemaakt van de meerkeuze vragen in de enquête. De methode hierbij is om de bovengenoemde categorieën te toetsen aan de antwoorden van de enquête waarbij er is gezocht naar een meerderheid van 50% bij een meerkeuzevraag van 3 antwoorden, van 42% bij een meerkeuzevraag met 4 antwoorden en 37% bij 5 mogelijke antwoorden. Op deze manier wordt het inzichtelijk of een bepaalde categorie bedrijven een duidelijke voorkeur heeft voor een antwoord, bijvoorbeeld dat grote bedrijven vaker aangeven dat ze meer melkquotum kunnen verkrijgen in de toekomst, of dat extensieve biologische bedrijven meer mogelijkheden zien voor verbreding. Een ander mogelijk verband is dat bedrijven in Pays de la

Loire meer droogte gerelateerde problemen verwachten ten opzichte van bedrijven in Bretagne. In de resultaten zijn uitsluitend aangetoonde verbanden benoemd die voldoen aan de eerdergenoemde procentuele normen.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven. De resultaten worden per deelvraag weergegeven. Zoals eerder benoemd komen de resultaten voort uit de enquête. De enquête is 24 keer ingevuld. Het ingeschatte totale bereik van de enquête is 50, hiermee is het responspercentage van de enquête 48%. De geschatte populatiegrootte is 250, dit betekent dat er resultaten verkregen zijn van 9,6% van de totale populatie. In totaal zijn er 9 enquêtes ingevuld door melkveehouders uit Bretagne, 8 enquêtes door melkveehouders uit Normandië en 7 enquêtes door melkveehouders uit Pays de la Loire. De volledige uitkomsten van de enquête zijn in de bijlagen weergegeven.

3.1 In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?

Het gemiddelde bedrijf per regio komt voort uit onderstaande tabel. Deze tabel is tot stand gekomen door de gevonden regiogemiddelden in het vooronderzoek. Deze zijn per regio vergeleken met de bedrijven van de respondenten.

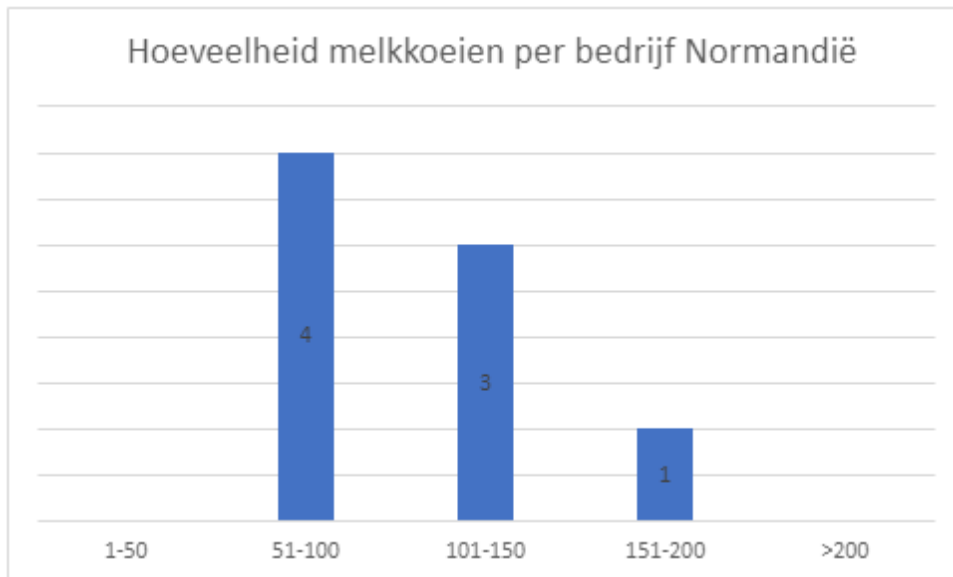
Figuur 22: Basis vergelijking bedrijf per regio

Regio	Bedrijfsgrootte (melkkoeien)	Bedrijfsgrootte (oppervlakte)	Intensiteit (kg melk per hectare)	Jaarlijkse melkleverantie
Normandië	78	74	7304	540.500
Bretagne	72	62	8739	541.800
Pays de la Loire	72	79	7141	564.100

3.1.1 Normandië

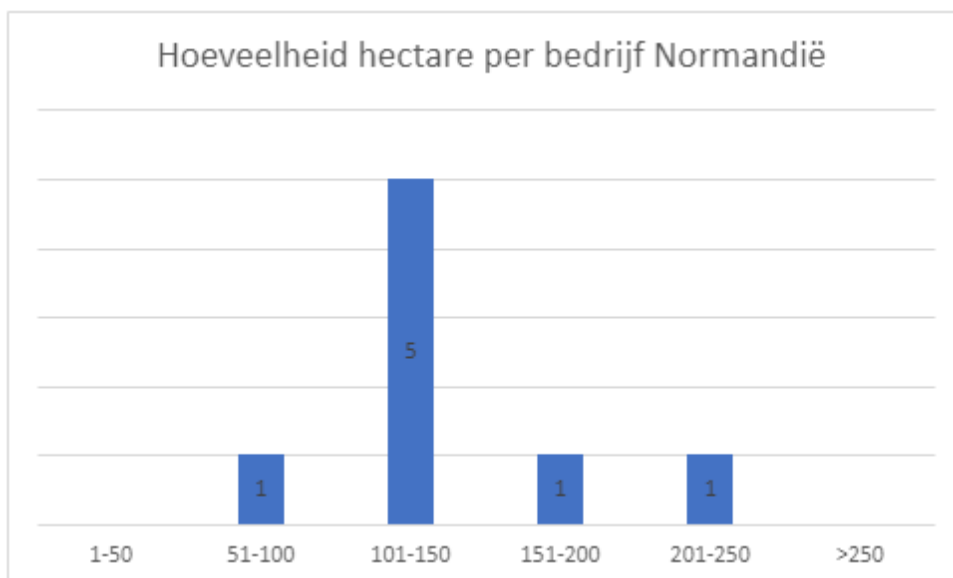
Van de 8 bedrijven in Normandië zijn er 4 bedrijven die in de categorie 51-100 melkkoeien vallen. 3 bedrijven vallen in de categorie 101-150 melkkoeien en er is 1 bedrijf wat in de categorie 151-200 valt. Hiermee vallen 4 van de bedrijven, ofwel 50% in dezelfde categorie als het gemiddelde bedrijf in Normandië. De andere 50% bestaat uit bedrijven groter dan het gemiddelde.

Figuur 23: Hoeveelheid melkkoeien per bedrijf respondenten Normandië

5 van de 8 bedrijven, ofwel 62,5% heeft 101-150 hectare grond in gebruik. Er is 1 bedrijf wat 51-100 hectare in gebruik heeft, 1 bedrijf met 151-200 hectare grond en 1 bedrijf met 201-250 hectare grond in gebruik. Dit maakt dat 7 van de 8 bedrijven, ofwel 87,5% van de bedrijven van de respondenten meer grond in gebruik heeft dan het gemiddelde.

Figuur 24: Hoeveelheid hectares per bedrijf respondenten Normandië

De intensiteit van de bedrijven komt gemiddeld op 6427 kg melk per hectare. Dit is 877 kg melk per hectare extensiever dan het gemiddelde bedrijf in de regio Normandië.

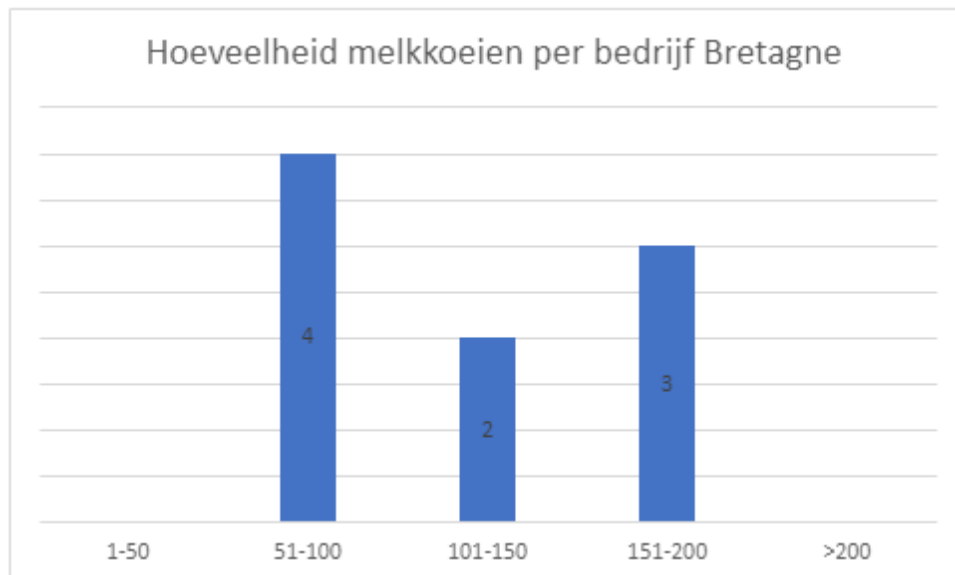
Figuur 25: Intensiteit bedrijven respondenten Normandië

	Melkkoeien	Hectares	Productie per koe	Intensiteit
Bedrijf 1	101-150	101-150	8001-9000	8500
Bedrijf 2	101-150	101-150	8001-9000	8500
Bedrijf 3	51-100	101-150	6001-7000	3900
Bedrijf 4	151-200	200-250	7001-8000	5833
Bedrijf 5	51-100	101-150	5000-6000	3300
Bedrijf 6	51-100	101-150	8001-9000	5100
Bedrijf 7	51-100	51-100	9001-10000	9500
Bedrijf 8	101-150	151-200	9001-10000	6786

3.1.2 Bretagne

Van de 9 bedrijven in Bretagne vallen er 4 bedrijven in de categorie 51-100. Dit is 44,4% van de bedrijven van de respondenten. Dit is de categorie die aansluit bij het gemiddelde in de regio, 72 melkkoeien. De overige 55,6% hebben een groter bedrijf wat betreft de hoeveelheid melkkoeien. Hierbij zijn er 2 bedrijven (22,2%) met 101-150 melkkoeien en 3 bedrijven (33,3%) met 151-200 melkkoeien.

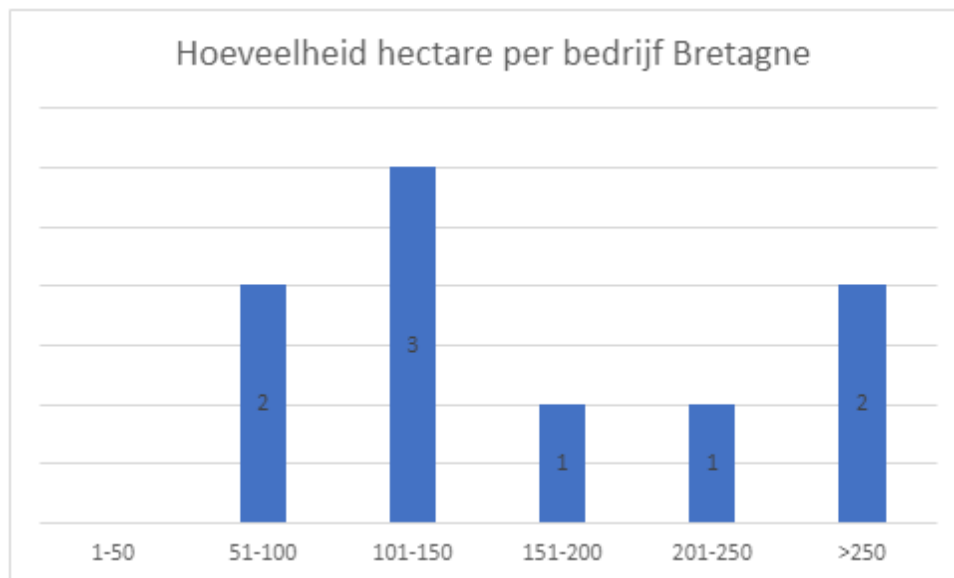
Figuur 26: Hoeveelheid melkkoeien per bedrijf respondenten Bretagne

Het grootste gedeelte van de bedrijven van de respondenten valt in de categorie 101-150 hectare grond in gebruik. Dit zijn 3 bedrijven, ofwel 33,3%. Er vallen 2 bedrijven in de categorie 51-100, dit is 22,2%. Diezelfde hoeveelheid geldt ook voor de bedrijven met meer dan 250 hectare grond in gebruik. Er is 1 bedrijf met 151-200 hectare grond en 1 bedrijf met 201-250 hectare grond. Deze bedrijven vertegenwoordigen beide 11,1%. Het gemiddelde bedrijf in deze regio heeft 62 hectare

grond in gebruik, dit betekent dat 7 van de 9 bedrijven, of 77,8% van de respondenten meer grond in gebruik hebben dan gemiddeld.

Figuur 27: Hoeveelheid hectares per bedrijf respondenten Bretagne

De gemiddelde intensiteit van de bedrijven komt op 6271 kg melk per hectare. Dit is 2468 kg extensiever dan het gemiddelde voor deze regio.

Figuur 28: Intensiteit bedrijven respondenten Bretagne

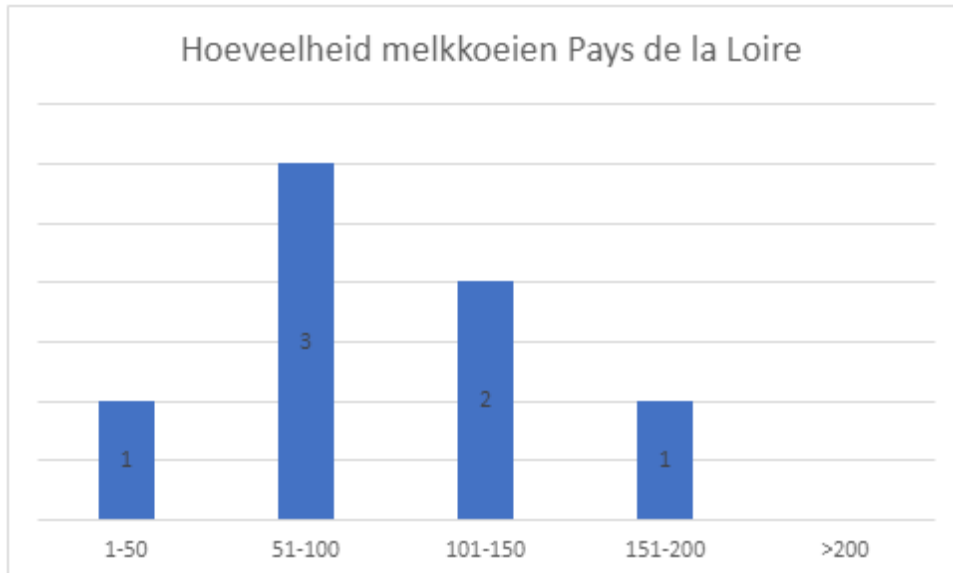
	Melkkoeien	Hectares	Productie per koe	Intensiteit
Bedrijf 1	151-200	>250	7001-8000	5250
Bedrijf 2	151-200	>250	6001-7000	4550
Bedrijf 3	51-100	51-100	9001-10000	9500
Bedrijf 4	51-100	101-150	8001-9000	5100
Bedrijf 5	101-150	151-200	5000-6000	3929
Bedrijf 6	51-100	101-150	7001-8000	4500
Bedrijf 7	51-100	51-100	9001-10000	9500
Bedrijf 8	101-150	101-150	7001-8000	7500
Bedrijf 9	151-200	200-250	8001-9000	6611

3.1.3 Pays de la Loire

Van de 7 bedrijven in Pays de la Loire is er 1 bedrijf met 1-50 melkkoeien, dit is 14,3% van het totaal. De meerderheid valt in de categorie 51-100 melkkoeien, dit zijn 3 bedrijven en 42,9% van het totaal. Er zijn 2 bedrijven met 151-150 melkkoeien, ofwel 28,6% Dan is er nog 1 bedrijf wat in de categorie

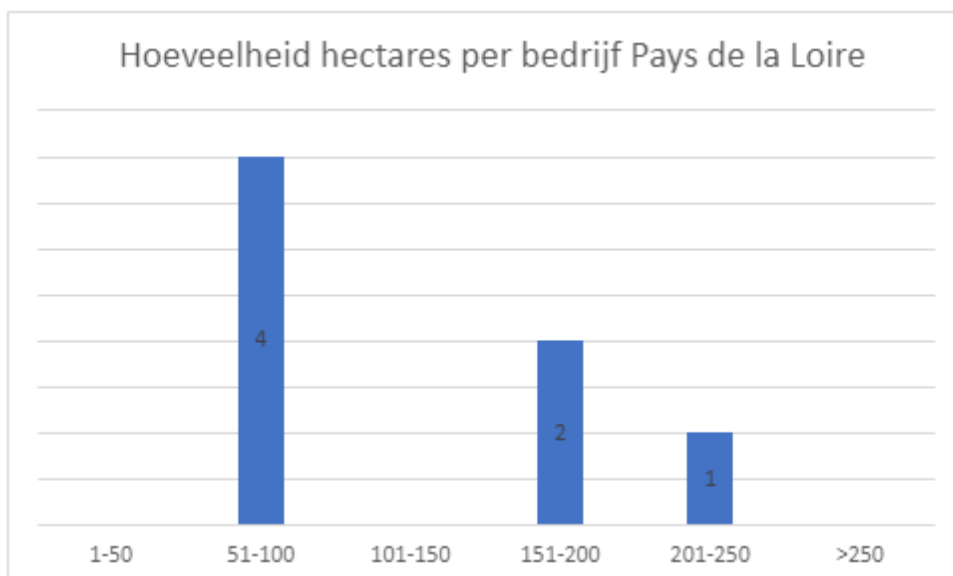
151-200 valt, dit is 14,3% van het totaal. Het gemiddelde melkveebedrijf in Pays de la Loire heeft 72 melkkoeien. De meerderheid van de respondenten valt in dezelfde categorie. 14,3% van de respondenten heeft een bedrijf met minder melkkoeien dan gemiddeld. 42,9% van de respondenten heeft een bedrijf met meer melkkoeien dan het gemiddelde.

Figuur 29: Hoeveelheid melkkoeien per bedrijf respondenten Pays de la Loire

4 bedrijven vanuit regio Pays de la Loire vallen in de categorie 51-100 hectare. Dit is de meerderheid van de bedrijven met 57,1%. 2 bedrijven hebben 151-200 hectare in gebruik, dit is 28,6% van het totaal. Dan is er nog 1 bedrijf met 201-250 hectare in gebruik, dit is 14,3%. Het gemiddelde bedrijf in Pays de la Loire heeft 79 hectare in gebruik. 57,1% van de respondenten valt in diezelfde categorie. 42,9% heeft een bedrijf wat meer hectares dan gemiddeld in gebruik heeft. Er zijn geen respondenten met bedrijven die minder hectares dan gemiddeld in gebruik hebben.

Figuur 30: Hoeveelheid hectares per bedrijf respondenten Pays de la Loire

De gemiddelde intensiteit van de bedrijven van de respondenten komt op 6804 kg melk per hectare. Dit is 337 kg melk per hectare extensiever dan het gemiddelde van 7141 in deze regio.

Figuur 31: Intensiteit bedrijven respondenten Pays de la Loire

	Melkkoeien	Hectares	Productie per koe	Intensiteit
Bedrijf 1	51-100	51-100	9001-10000	9500
Bedrijf 2	51-100	51-100	9001-10000	9500
Bedrijf 3	51-100	51-100	5000-6000	5500
Bedrijf 4	151-200	200-250	9001-10000	7389
Bedrijf 5	1-50	51-100	6001-7000	2167
Bedrijf 6	101-150	151-200	10001-11000	7500
Bedrijf 7	101-150	151-200	8001-9000	6071

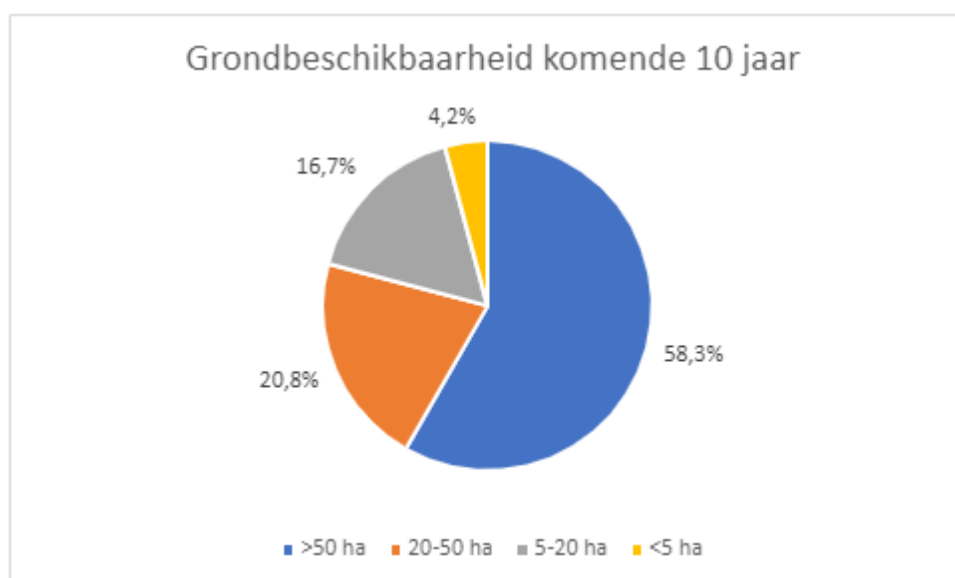
3.2 Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfsgroei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De enquêtevragen met betrekking tot deze deelvraag zijn vragen 7,8,9 en 10. De uitkomsten zijn hieronder weergegeven.

Bij vraag 7 is er aan de respondenten gevraagd of ze verwachten dat er in de komende 10 jaar grond beschikbaar komt om te kopen of te pachten binnen een straal van 10 km van het bedrijf. Daarbij konden de respondenten kiezen uit 4 mogelijkheden; meer dan 50 ha beschikbaar, 20-50 ha beschikbaar, 5-20 ha beschikbaar of <5 ha beschikbaar.

58,3% van de respondenten heeft hierbij aangegeven te verwachten dat er in de komende 10 jaar meer dan 50 ha grond beschikbaar komt. 20,8% verwacht dat er 20-50 ha grond beschikbaar komt. 16,7% verwacht dat er 5-20 ha grond beschikbaar komt en 4,2% van de respondenten verwacht dat er minder dan 5 ha beschikbaar komt in hun regio. Bij deze 4 antwoordmogelijkheden is de norm voor een trend >42%. Deze norm is behaald voor de antwoordmogelijkheid van >50 ha grond beschikbaar in de komende 10 jaar.

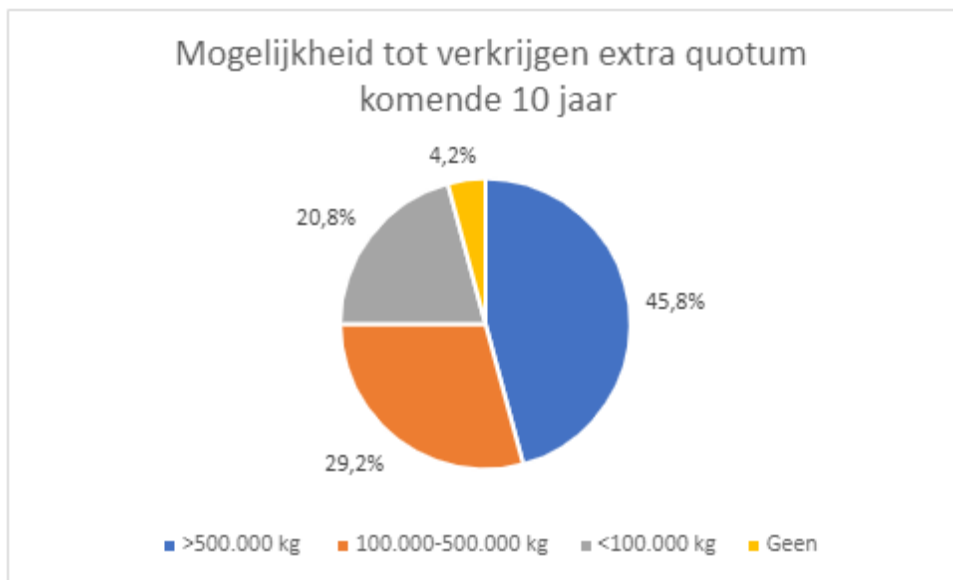
Figuur 32: Uitkomsten vraag 7 enquête over grondbeschikbaarheid

Bij vraag 8 is er aan de respondenten gevraagd of zij verwachten in de komende 10 jaar meer melkquotum te kunnen verkrijgen bij de melkfabriek waaraan zij leveren. Hierbij konden de respondenten kiezen uit 4 antwoordmogelijkheden: >500.000 kg quotum verkrijgbaar, 100.000-500.000 kg quotum verkrijgbaar, <100.000 kg quotum verkrijgbaar of geen extra quotum verkrijgbaar.

45,8% van de respondenten heeft hierbij aangegeven te verwachten meer dan 500.000 kg melkquotum erbij te kunnen verkrijgen in de komende 10 jaar. 29,2% van de respondenten verwacht 100.000-500.000 kg melkquotum te kunnen verkrijgen. 20,8% verwacht minder dan 100.000 kg melkquotum te verkrijgen en 4,2% verwacht helemaal geen quotum te kunnen verkrijgen. Voor deze 4 antwoordmogelijkheden is de norm voor een trend >42%. Deze norm wordt is behaald voor de antwoordmogelijkheid van >500.000 kg quotum.

Figuur 33: Uitkomsten vraag 8 enquête over melkquotum

Bij vraag 9 is er aan de respondenten gevraagd of zij in de komende 10 jaar meer mogelijkheden zien voor biologische productie in hun regio. De respondenten konden kiezen uit 4 antwoordmogelijkheden: er zal in de komende 10 jaar nog minder ruimte zijn voor biologische productie, de huidige krapte blijft en de melkprijs blijft onder druk staan, de krapte blijft maar de melkprijs verbeterd wel of er ontstaat meer ruimte voor biologische productie in de komende 10 jaar.

58,3% van de respondenten heeft aangegeven dat de verwachting is dat er minder ruimte zal zijn voor biologische productie in de komende 10 jaar. 29,2% verwacht dat de huidige krapte blijft en dat de prijzen onder druk blijven staan. 12,5% verwacht dat de krapte blijft, maar dat de prijzen wel zullen verbeteren. Er hebben geen respondenten aangegeven dat er meer ruimte zal ontstaan op de biologische markt. Voor deze 4 antwoordmogelijkheden is de norm voor een trend 42%, deze norm is behaald voor de antwoordmogelijkheid minder ruimte voor biologische productie.

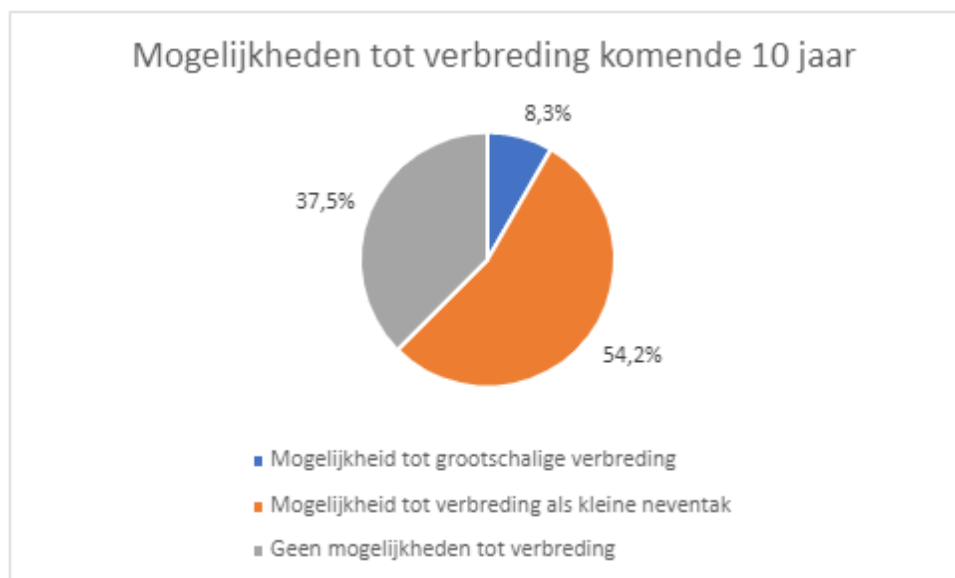
Figuur 34: Uitkomsten vraag 9 enquête over biologische markt

Bij vraag 10 is er aan de respondenten gevraagd of zij mogelijkheden zien om te verbreden in de komende 10 jaar in hun regio, bijvoorbeeld door huisverkoop, agrotourisme of andere melkstromen. De respondenten konden hier kiezen uit 3 antwoordmogelijkheden: Ik zie de komende 10 jaar mogelijkheden om grootschalig te verbreden, ik zie de komende 10 jaar mogelijkheden om te verbreden als kleine neventak of ik zie de komende 10 jaar geen mogelijkheden om te verbreden.

8,3% van de respondenten heeft aangegeven mogelijkheden te zien om grootschalig te verbreden. 54,2% ziet mogelijkheden om te verbreden, maar als kleine neventak. 37,5% van de respondenten heeft aangegeven geen mogelijkheden te zien om te verbreden de komende 10 jaar. De norm voor een trend bij deze 3 antwoordmogelijkheden is >50%. Deze norm is behaald voor de antwoordmogelijkheid mogelijkheid tot verbreding als kleine neventak.

Figuur 35: Uitkomsten vraag 10 enquête over verbreding

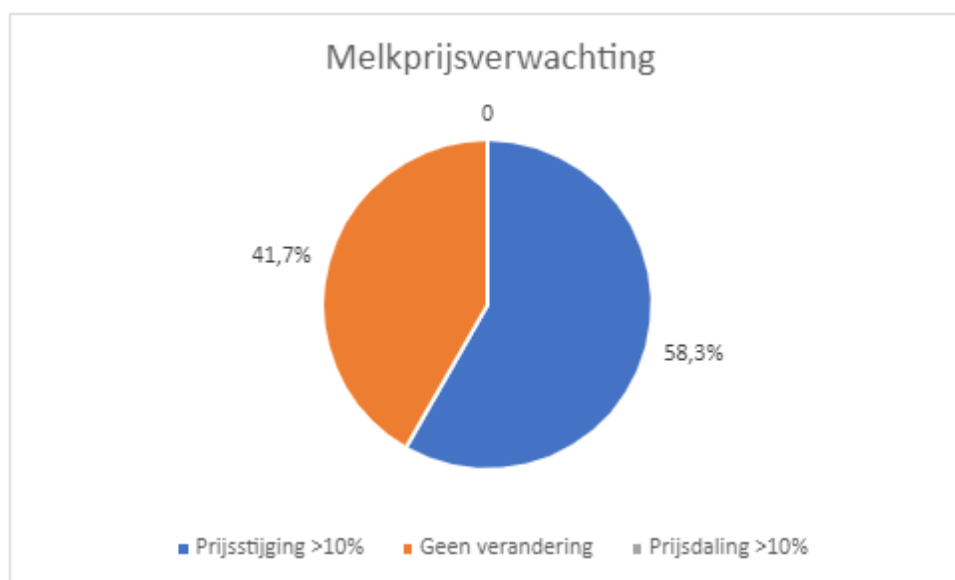
3.3 Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijzen in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De enquêtevragen met betrekking tot deze deelvraag zijn 11,12 en 13. De uitkomsten zijn hieronder weergegeven.

Bij vraag 11 is er aan de respondenten gevraagd of zij in de komende 10 jaar een positieve ontwikkeling van de melkprijs verwachten. Hierbij hadden zij 3 antwoordmogelijkheden: een verwachte melkprijsstijging van >10%, geen grote verschillen ten opzichte van afgelopen jaren of een melkprijsdaling van >10%.

58,3% van de respondenten heeft aangegeven een stijging van de melkprijs te verwachten in de komende 10 jaar van >10%. 41,7% van de respondenten verwacht geen grote verschillen ten opzichte van de afgelopen jaren. Er zijn geen respondenten die verwachten dat er een melkprijsdaling van >10% zal plaatsvinden de komende 10 jaar. De norm voor een trend bij deze 3 antwoordmogelijkheden is 50%, deze is behaald bij de antwoordmogelijkheid melkprijsstijging van >10%.

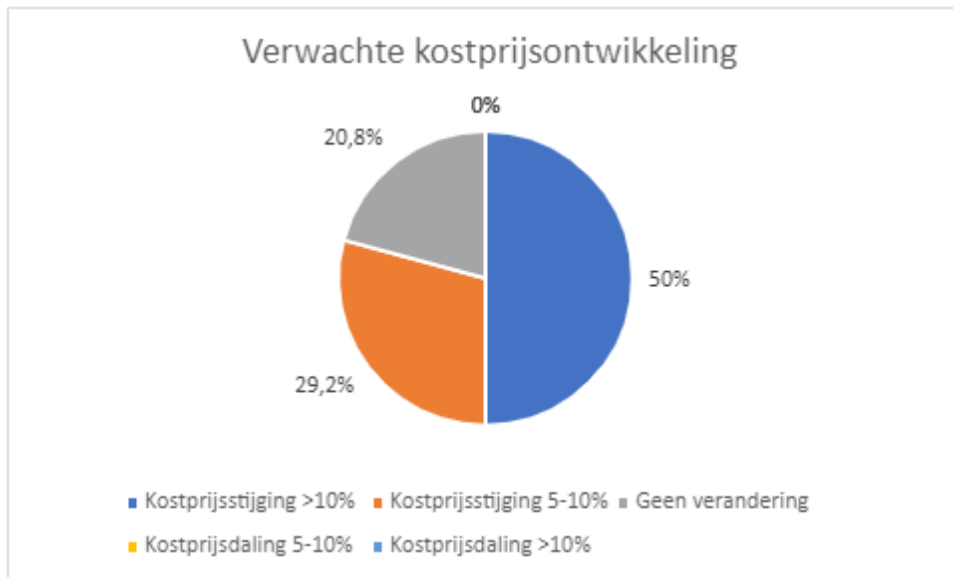
Figuur 36: Uitkomsten vraag 11 enquête over melkprijsverwachting

Bij vraag 12 is er aan de respondenten gevraagd welke ontwikkeling zij verwachten in de komende 10 jaar met betrekking tot de productiekosten als loonwerk, diesel, zaaizaad en voerkosten. De respondenten hadden hier de keuze uit 5 antwoordmogelijkheden: een verwachte kostprijsstijging van >10%, een kostprijsstijging van 5-10%, geen noemenswaardige verandering, een kostprijsdaling van 5-10% of een kostprijsdaling van >10%.

50% van de respondenten gaf hierbij aan een kostprijsstijging van meer dan 10% te verwachten in de komende 10 jaar. 29,2% verwacht een kostprijsstijging van 5 tot 10%. 20,8% verwacht geen verandering ten opzichte van afgelopen jaren. Er zijn geen respondenten die een kostprijsdaling verwachten in de komende 10 jaar. De norm bij deze 5 antwoordmogelijkheden om een trend waar te nemen is 37%. Deze norm wordt behaald bij de antwoordmogelijkheid van een verwachte kostprijsstijging van >10%.

Figuur 37: Uitkomsten vraag 12 enquête over kostprijsontwikkeling

Bij vraag 13 is er aan de respondenten gevraagd of zij in de komende 10 jaar een kostprijsstijging verwachten als gevolg van veranderende regelgeving. Hier konden de respondenten kiezen uit 4 antwoordmogelijkheden: een verwachte kostprijsstijging als gevolg van regelgeving, verwachte veranderende regelgeving maar geen invloed op de kostprijs, een verwachte kostprijsdaling als gevolg van regelgeving of geen verwachte veranderende regelgeving dus ook geen invloed op de kostprijs.

70,8% van de respondenten verwacht veranderende regelgeving in de komende 10 jaar wat tot gevolg heeft dat de kostprijs stijgt. 29,2% van de respondenten verwacht wel veranderende regelgeving, maar niet dat dit invloed zal hebben op de kostprijs. Er zijn geen respondenten die een kostprijsdaling verwachten of geen veranderende regelgeving verwachten. De norm voor een trend is bij deze 4 antwoordopties 42%. Deze norm wordt behaald door de antwoordoptie kostprijsstijging door veranderende regelgeving.

Figuur 38: Uitkomsten vraag 13 enquête over invloed van regelgeving op de kostprijs

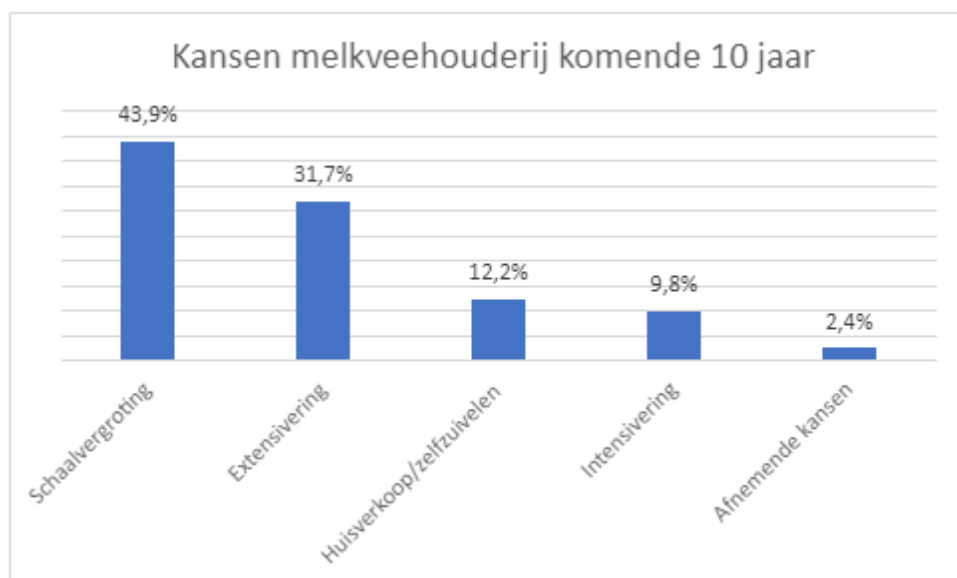
3.4 Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De enquêtevragen met betrekking tot deze deelvraag zijn vraag 14,15,16 en 17. De uitkomsten zijn hieronder weergegeven.

Bij vraag 14 is er aan de respondenten gevraagd om aan te geven wat volgens hen de grootste kansen zijn in hun regio voor de melkveehouderij de komende 10 jaar. De respondenten hadden hier de mogelijkheid om te kiezen uit 5 gegeven opties en hadden daarnaast de mogelijkheid om antwoorden toe te voegen. Ook konden de respondenten hier 2 antwoordmogelijkheden kiezen in plaats van 1.

Er zijn uiteindelijk 5 verschillende antwoorden gegeven. 4 van deze antwoorden waren vooraf gegeven, er is 1 antwoord toegevoegd door een respondent. Totaal is de vraag 41 keer beantwoord, wat betekent dat 7 respondenten slechts 1 antwoord gekozen hebben. De meest gekozen mogelijkheid is schaalvergroting, met 43,9%. Daarna extensivering met 31,7%. Vervolgens 12,2% voor huisverkoop/zelfzuivelen en 9,8% voor intensivering. 2,4% van de respondenten gaf aan afnemende kansen te zien voor de komende 10 jaar. De norm voor een trend bij deze 5 antwoordopties is 37%. Deze norm is behaald door antwoordoptie schaalvergroting.

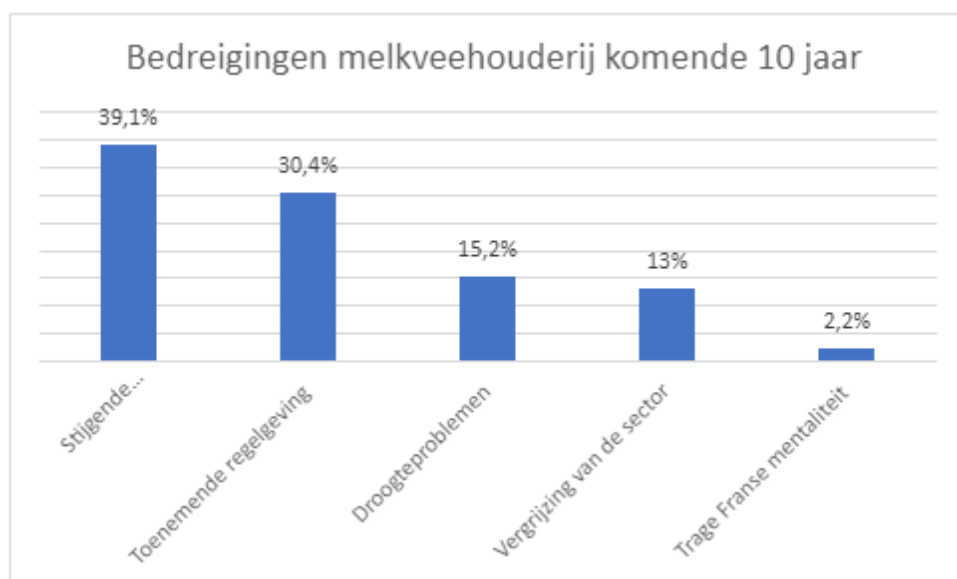
Figuur 39: Uitkomsten vraag 14 enquête over kansen voor de melkveehouderij de komende 10 jaar

Bij vraag 15 is de respondenten gevraagd naar de grootste bedreigingen voor de melkveehouderijsector in hun regio de komende 10 jaar. De respondenten konden hier kiezen uit 5 antwoordmogelijkheden en konden zelf antwoordmogelijkheden toevoegen. Ook konden de respondenten hier kiezen voor 2 antwoorden in plaats van 1.

Er zijn uiteindelijk 5 verschillende antwoorden gegeven, 4 van deze antwoorden waren vooraf gegeven en er is 1 antwoord toegevoegd door een respondent. Er zijn totaal 46 antwoorden gegeven wat betekent dat 2 respondenten 1 antwoord hebben gegeven en de rest van de respondenten 2 antwoorden. De meest gekozen bedreiging is stijgende productiekosten/lage melkprijzen, met 39,1%. Daarna toenemende regelgeving met 30,4%. Vervolgens droogteproblemen met 15,2% en vergrijzing van de sector met 13%. Voor het door een respondent toegevoegde antwoord "Trage Franse mentaliteit die het moeilijk maakt om stappen te maken met je bedrijf" is 2,2% gekozen. De norm voor een trend bij deze 5 antwoordmogelijkheden is 37%, en wordt behaald voor de antwoordoptie stijgende productiekosten/lage melkprijzen.

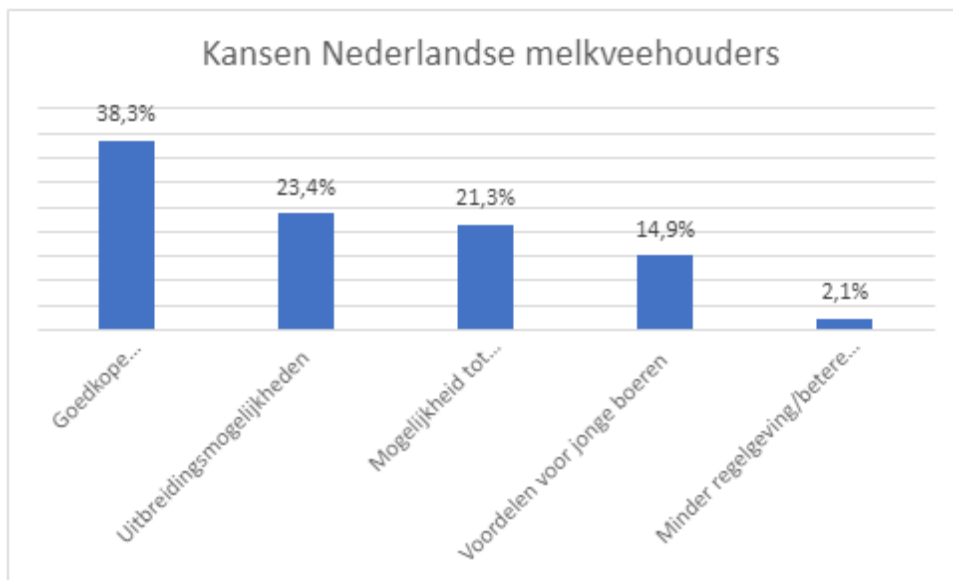
Figuur 40: Uitkomsten vraag 15 enquête over bedreigingen voor de melkveehouderij de komende 10 jaar

Bij vraag 16 is er aan de respondenten gevraagd wat de grootste kansen zijn voor Nederlandse melkveehouders die naar het westen van Frankrijk emigreren. De respondenten konden hier kiezen uit 5 verschillende antwoorden en hadden de mogelijkheid een antwoord toe te voegen. De respondenten konden maximaal 2 antwoorden geven. De vraag is 47 keer beantwoord, wat betekent dat 1 respondent 1 antwoord heeft gegeven en de rest van de respondenten 2 antwoorden. Er zijn geen antwoordmogelijkheden toegevoegd door respondenten.

De meest gekozen antwoordmogelijkheid is goedkope productiemiddelen met 38,3%. Daarna uitbreidingsmogelijkheden met 23,4%. Vervolgens mogelijkheid tot extensivering met 21,3% en voordelen voor jonge boeren met 14,9%. Tot slot minder regelgeving/betere regelgeving met 2,1%. De norm voor een trend is bij deze 5 antwoordmogelijkheden 37%, deze is behaald bij de antwoordmogelijkheid goedkope productiemiddelen.

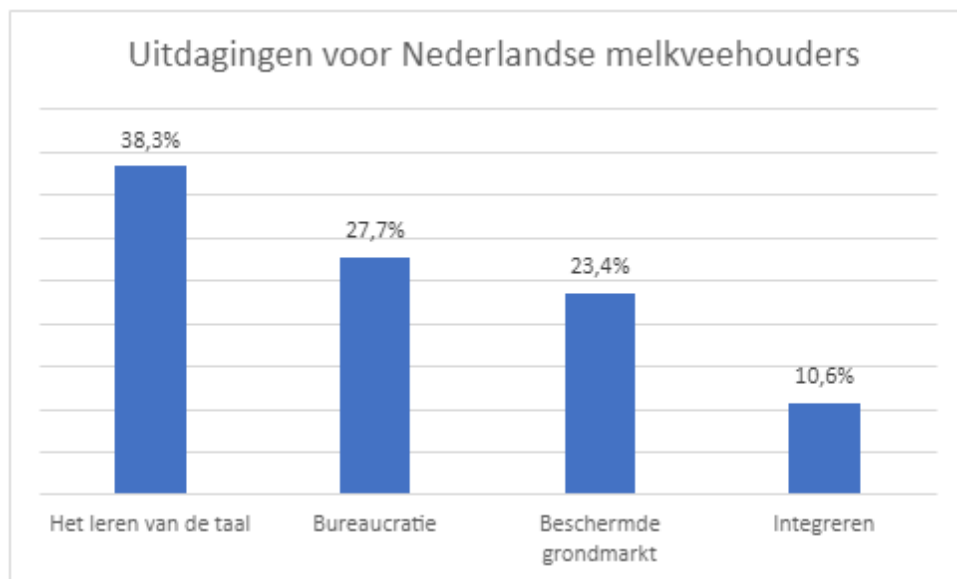
Figuur 41: Uitkomsten vraag 16 enquête over kansen voor Nederlandse melkveehouders in west-Frankrijk

Bij vraag 17 zijn de respondenten gevraagd naar de grootste uitdagingen voor Nederlandse melkveehouders die emigreren naar west-Frankrijk. De respondenten konden hier kiezen uit 4 vooraf gegeven antwoordmogelijkheden en konden zelf antwoordmogelijkheden toevoegen. De respondenten konden maximaal 2 antwoorden geven. Er zijn 47 antwoorden gegeven, wat betekent dat 1 respondent 1 antwoord heeft gegeven en de rest van de respondenten 2 antwoorden heeft gegeven. Er zijn geen andere antwoordopties toegevoegd door de respondenten.

De meest gekozen antwoordmogelijkheid is het leren van de taal met 38,3%. Vervolgens bureaucratie met 27,2% en beschermde grondmarkt met 23,4%. Integreren is het minst gekozen antwoord met 10,6%. Bij deze 4 antwoordmogelijkheden is de norm voor een trend 42%. Deze norm is niet behaald.

Figuur 42: Uitkomsten vraag 17 enquête over de uitdagingen voor Nederlandse melkveehouders in west-Frankrijk

3.5 Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkeling in de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?

Voor het beantwoorden van de laatste deelvraag is er gezocht naar verbanden tussen de gegeven antwoorden in de enquête en de verschillende bedrijfstypen. Uitsluitend de gevonden verbanden zijn hieronder weergegeven. Er zijn verbanden gezocht op basis van 3 verschillende bedrijfskenmerken; bedrijfsgrootte, bedrijfsopzet (intensiteit) en regio.

3.5.1 Bedrijfsgrootte

De indeling van de bedrijven op grootte komt voort uit het vooronderzoek en is hieronder weergegeven. Van de bedrijven van de respondenten valt er 1 bedrijf in de categorie kleine bedrijven. 11 bedrijven vallen in de categorie middelgrote bedrijven en 12 bedrijven vallen in de categorie grote bedrijven. Bij het analyseren zijn de categorieën kleine bedrijven en middelgrote bedrijven samengevoegd. Dit maakt 2 categorieën van elk 12 bedrijven.

Figuur 43: indeling grootte bedrijven

Kleine bedrijven	Middelgrote bedrijven	Grote bedrijven
1 – 50 melkkoeien	51 – 100 melkkoeien	> 100 melkkoeien

Met betrekking tot bedrijfsgrootte is er 1 verband gevonden wat aan de opgestelde normen voldoet. 3 van de 12 bedrijven uit de categorie grote bedrijven noemt extensivering als kans voor de melkveehouderij in hun regio. Dit is 25% van de groep. De norm voor een trend bij deze vraag met 5 antwoordmogelijkheden is 37%. Deze norm wordt niet behaald door de categorie grote bedrijven. In de categorie kleine en middelgrote bedrijven geeft 7 van de 12 bedrijven aan kansen te zien in extensivering. Dit is 58,3% van de groep. Hiermee voldoet deze groep wel aan de norm voor een trend.

3.5.2 Bedrijfsopzet (intensiteit)

De indeling van de bedrijven op intensiteit komt voort uit het vooronderzoek en is hieronder weergegeven. Van de bedrijven van de respondenten vallen er 7 bedrijven onder de categorie gangbaar intensief. 12 bedrijven vallen onder de categorie gangbaar extensief. Er zijn 5 biologische bedrijven, deze vallen allemaal onder de categorie biologisch extensief en daarom is er geen vergelijking gemaakt tussen biologisch intensief en extensief.

Figuur 44: Indeling intensiteit bedrijven

Gangbaar intensief	Gangbaar extensief	Biologisch intensief	Biologisch extensief
>7728 kg melk per ha	<7728 kg melk per ha	>7728 kg melk per ha	<7728 kg melk per ha

Het eerste verband op het gebied van bedrijfsopzet is dat van de biologische bedrijven 4 van de 5 aangeven minder dan 100.000 kg quotum erbij te kunnen verkrijgen in de komende 10 jaar. Dit is 80% van de bedrijven en voldoet aan de trendnorm van >42%. Bij de gangbare bedrijven geeft 11 van de 19 bedrijven aan meer dan 500.000 kg quotum erbij te kunnen verkrijgen in de komende 10 jaar. Dit is 57,9% van de groep en de trendnorm van >42% wordt hierbij behaald.

Het tweede verband op het gebied van bedrijfsopzet is dat van de biologische bedrijven 5 van de 5 aangeven dat de kansen voor Nederlandse emigranten liggen in extensivering. Dit is 100% en de norm van 37% voor 5 antwoordmogelijkheden wordt behaald. Bij de gangbare bedrijven geeft 5 van de 19 bedrijven aan dat de kansen voor Nederlandse emigranten liggen in extensivering. Dit is 26,3% en behaalt daarmee niet de norm van 37%.

3.5.3 Regio

Voor het aantonen van regionale verbanden zijn de bedrijven ingedeeld op de regio waarin zij gevestigd zijn, Normandië, Bretagne of Pays de la Loire. De groep respondenten bestaat uit 8 bedrijven uit Normandië, 9 bedrijven uit Bretagne en 7 bedrijven uit Pays de la Loire.

Het eerste verband met betrekking tot regio is dat in Normandië 7 van de 8 bedrijven aangeeft dat er meer dan 50 hectare grond beschikbaar komt in de directe omgeving de komende 10 jaar. Dit is 87,5% en behaalt daarmee de norm van >42%. In Pays de la Loire geeft 5 van de 7 bedrijven aan dat er meer dan 50 hectare grond beschikbaar komt. Dit is 71,4% en behaalt daarmee ook de norm van 42%. Van de bedrijven in Bretagne geeft 2 van de 9 bedrijven aan dat er meer dan 50 hectare grond beschikbaar komt. Dit is 22,2% en behaalt daarmee de norm van >42% niet.

Het tweede verband met betrekking tot regio is dat in Normandië 7 van de 8 bedrijven mogelijkheden ziet tot verbreding als een kleine neventak. Dit is 87,5% en voldoet aan de norm van >50%. In Bretagne ziet 5 van de 9 bedrijven mogelijkheden tot verbreding als kleine neventak. Dit is 55,6% en voldoet aan de norm van >50%. In Pays de la Loire geeft 6 van de 7 bedrijven aan geen mogelijkheden te zien tot verbreding. Dit is 85,7% en voldoet ook aan de norm van >50%

Het derde verband met betrekking tot regio is dat 6 van de 7 bedrijven in Pays de la Loire droogteproblemen aangeeft als een van de grootste bedreigingen voor de komende jaren. Dit is 85,7% van de bedrijven in die regio. In Normandië is er 1 bedrijf wat droogteproblemen noemt als bedreiging, ofwel 12,5%. In Bretagne is er geen bedrijf wat droogteproblemen noemt als bedreiging in de komende 10 jaar.

4. Discussie

De doelstelling van dit onderzoek is om de ontwikkelingsmogelijkheden voor melkveebedrijven in West-Frankrijk de komende 10 jaar in kaart te brengen, specifiek gezien voor Nederlandse melkveehouders die emigratie overwegen naar dit gebied. Om de ontwikkelingsmogelijkheden in kaart te brengen is er gebruik gemaakt van een enquête onder geëmigreerde melkveehouders. Daarnaast is er informatie verzameld vanuit de literatuur, in het vooronderzoek. In dit hoofdstuk is er gereflecteerd op de aanpak van dit onderzoek, en de verzamelde resultaten.

4.1 Aanpak

Om de resultaten van dit onderzoek te verzamelen is er gebruik gemaakt van een enquête. Deze enquête bestaat uit 17 vragen met betrekking tot de ontwikkelingsmogelijkheden voor melkveebedrijven in de regio's Normandië, Bretagne en Pays de la Loire. De enquête is enerzijds verspreid via Facebook in de groep "Nederlandse boeren in Frankrijk". Daarnaast is de enquête verspreid via het eigen netwerk van de auteur. De inschatting is dat op deze manier ongeveer 50 actieve melkveehouders in een van de 3 regio's bereikt zijn. Uiteindelijk is de enquête 24 keer ingevuld, wat maakt dat het responspercentage van de enquête 48% is geweest. De totale populatiegrootte is ingeschat op 250, dus zijn de resultaten verzameld van 9,6% van de totale populatie. De verdeling van ingevulde enquêtes is 8 enquêtes uit de regio Normandië, 9 enquêtes uit regio Bretagne en 7 enquêtes vanuit regio Pays de la Loire.

Aangezien er in dit onderzoek kwalitatieve vragen zijn gesteld, is er geen berekening te maken voor de minimale respons voor een betrouwbaar resultaat. Wel is er gewerkt met vooraf opgestelde normen om trends te kunnen waarnemen. Op deze manier is het mogelijk om vanuit kwalitatieve vragen een vorm van analyse toe te passen om de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek te kunnen waarborgen. Bij de 11 enquêtevragen waar deze methode is toegepast, is er bij 10 een voldoende meerderheid ontstaan om te kunnen spreken van een trend, en dus een conclusie te kunnen trekken. Dit geeft aan dat de groep respondenten op veel onderwerpen een gelijke visie heeft, dit komt de betrouwbaarheid ten goede omdat dit het aannemelijker maakt dat dit geldt voor de totale populatie. Ook de nagenoeg gelijke verdeling tussen de hoeveelheid ingevulde enquêtes draagt bij aan het beter kunnen beantwoorden van de deelvragen en uiteindelijk de betrouwbaarheid van dit onderzoek. De beperkte hoeveelheid ingevulde enquêtes van biologische bedrijven heeft voor beperkingen gezorgd in het beantwoorden van de laatste deelvraag, waarbij er onder andere gezocht werd naar verbanden tussen het bedrijfstype en de verwachting voor de komende 10 jaar. Bij meer respons van biologische bedrijven hadden hier wellicht meer en betere conclusies getrokken kunnen worden.

4.2 Resultaten

Onderstaand zijn per deelvraag de belangrijkste resultaten beschreven, en is er gereflecteerd op de bruikbaarheid van deze resultaten.

4.2.1 Deelvraag 1

Het doel van deelvraag 1 is om inzicht te krijgen in hoeverre de bedrijven van de respondenten, geëmigreerde Nederlanders, verschillen met het gemiddelde bedrijf in dezelfde regio. De deelvraag is als volgt geformuleerd: **In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?**

De belangrijkste resultaten zijn dat de bedrijven van de respondenten in Normandië gemiddeld gezien groter zijn in hoeveelheid melkkoeien en oppervlakte. In melkkoeien is 50% van de bedrijven groter dan gemiddeld, in oppervlakte is 87,5% groter dan gemiddeld. De bedrijven van de respondenten zijn dan ook 877 kg melk per hectare extensiever dan gemiddeld.

In Bretagne heeft 55,6% van de bedrijven van de respondenten meer melkkoeien dan gemiddeld in de regio. 77,8% van de bedrijven heeft meer grond dan gemiddeld in gebruik. De bedrijven van de respondenten zijn 2468 kg melk per hectare extensiever dan gemiddeld.

In Pays de la Loire beschikt 14,3% van de respondenten over minder melkkoeien per bedrijf dan gemiddeld en 42,9% meer melkkoeien per bedrijf dan gemiddeld. Het gemiddelde bedrijf in Pays de la Loire heeft 79 hectare in gebruik. 57,1% van de respondenten valt in diezelfde categorie. 42,9% heeft een bedrijf meer hectares dan gemiddeld in gebruik heeft. Het gemiddelde bedrijf van de respondenten is 337 kg melk per hectare extensiever dan gemiddeld.

Er zijn bij deze deelvragen duidelijke en bruikbare resultaten gevonden. Er is in de enquête echter gekozen om te werken met klassen om aan te duiden hoeveel melkkoeien en hoeveel hectares de bedrijven van de respondenten hebben. Daardoor moest er voor de berekening van de intensiteit met het midden van de klasse gerekend worden. De resultaten waren nauwkeuriger geweest als er aan de respondenten gevraagd was om absolute getallen, om zo een betere berekening te kunnen maken en ook beter te kunnen vergelijken met het gemiddelde. De resultaten van de eerste deelvraag zijn op zichzelf niet geheel relevant voor de doelgroep, maar draagt bij aan een betere interpretatie van de overige resultaten.

4.2.2 Deelvraag 2

Het doel van deelvraag 2 is om inzicht te krijgen in de mogelijkheden tot bedrijfsontwikkeling in de vorm van groei of verbreding in de komende 10 jaar. De deelvraag is als volgt geformuleerd: **Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfs groei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?**

De belangrijkste resultaten zijn dat 58,3% van de respondenten verwacht dat er in de komende 10 jaar meer dan 50 hectare binnen een straal van 10 kilometer van het bedrijf. Daarnaast verwacht 45,8% van de respondenten dat hun bedrijf in de komende 10 jaar meer dan 500.000 kilogram melkquotum erbij kan verkrijgen. 58,3% van de respondenten heeft aangegeven dat zij verwachten dat er in de komende 10 jaar minder ruimte zal zijn voor biologische productie. 54,2% van de respondenten geeft aan dat er mogelijkheden zijn om te verbreden in de komende 10 jaar, maar als kleine neventak.

Bij deze resultaten is er voor elke enquêtevraag een duidelijke meerderheid aangetoond voor een antwoordmogelijkheid. Dit maakt de resultaten bruikbaar, omdat er een duidelijke trend waar te nemen is. De vraag over verbreding had echter betere resultaten kunnen opbrengen als deze was opgesplitst in verschillende vormen van verbreding, om zo een duidelijker beeld te krijgen. De voorkeur voor een kleine neventak ten opzichte van grootschalige verbreding of geen verbreding is duidelijk, maar dit geeft geen inzicht in welke vorm van verbreding dit betreft. De resultaten bij deelvraag 2 hebben als waarde voor de doelgroep dat er inzicht wordt geboden in de mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling volgens melkveehouders die reeds in het gebied hun bedrijf exploiteren. Dit is waardevolle informatie in de zoektocht naar een geschikt bedrijf omdat het aangeeft of er mogelijkheden zijn om door te groeien, maar ook of er positieve of negatieve verwachtingen zijn voor biologische productie en verbreding.

4.2.3 Deelvraag 3

Het doel van deelvraag 3 is om inzicht te krijgen in de verwachte ontwikkeling van de kost- en opbrengstprijs de komende 10 jaar. De deelvraag is als volgt geformuleerd: **Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijs in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?**

De belangrijkste resultaten zijn dat 58,3% van de respondenten een melkprijs stijging van meer dan 10% verwacht in de komende 10 jaar. 50% van de respondenten verwacht daarnaast een kostprijsstijging door stijgende productiekosten van meer dan 10% de komende 10 jaar. Daarnaast verwacht 70,8% dat er in de komende 10 jaar een kostprijsstijging zal ontstaan door veranderende regelgeving.

Bij deze resultaten is er voor elke enquêtevraag een duidelijke meerderheid aangetoond voor een antwoordmogelijkheid. Dit maakt de resultaten bruikbaar omdat er een duidelijke trend waar te nemen is. Bij de vraag met betrekking tot de melkprijsverwachting is het belangrijk om te vermelden dat er geen respondenten zijn die verwachten dat er een melkprijsdaling zal plaatsvinden. Hierdoor is er dan wel een meerderheid van 58,3% voor verwachte melkprijsstijging, maar geeft ook 41,7% van de respondenten aan dat zij geen veranderingen verwachten. De norm voor een trend is volgens de methode gebaseerd op 3 antwoordmogelijkheden, waardoor er een vertekend beeld ontstaat wanneer de 41,7% van de respondenten die geen verandering in melkprijs verwacht niet wordt benoemd. Volgens de toegepaste methode zou er bij 2 antwoordmogelijkheden namelijk een meerderheid van 67% benodigd zijn, en deze norm is niet behaald. De waarde voor de doelgroep van deze resultaten is dat de verwachtingen met betrekking tot kost- en opbrengstprijs kunnen bijdragen aan de keuze om naar dit gebied, of Frankrijk in het algemeen, te emigreren om een bedrijf te gaan exploiteren. Belangrijk om te vermelden is dat dit gaat om een verwachting, omdat uiteindelijk niemand zeker weet wat de ontwikkelingen zullen zijn. Toch kan het bijdragen aan een passende toekomstverwachting.

4.2.4 Deelvraag 4

Het doel van deelvraag 4 is om de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in West-Frankrijk in kaart te brengen. De deelvraag is als volgt geformuleerd: **Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?**

De belangrijkste resultaten zijn dat 43,9% van de respondenten voor de komende 10 jaar kansen ziet in schaalvergroting. De meest genoemde bedreiging voor de komende 10 jaar is stijgende productiekosten en lage melkprijzen, door 39,1% van de respondenten. De meest genoemde kans voor Nederlandse emigranten in West-Frankrijk is goedkope productiemiddelen, 38,3% van de respondenten gaf dit aan. De grootste uitdaging voor Nederlandse emigranten is het leren van de taal volgens 38,3% van de respondenten.

De resultaten vanuit vraag enquêtevragen 14, 15 en 16 zijn bruikbaar omdat er een duidelijke meerderheid is voor een antwoordoptie. Dit laat een duidelijke trend zien omdat de norm behaald is. Bij vraag 17 is de norm niet behaald. Er is daarom niet te spreken van een meerderheid en daarom ook niet van een trend. Deze resultaten zijn daarom onbruikbaar. De waarde van de resultaten voor de doelgroep is dat het belangrijk is om te anticiperen op kansen en bedreigingen de komende 10 jaar wanneer iemand in een regio een bedrijf wil beginnen/overnemen. Dit kan bijdragen aan een bewustere keuze en het kan bijdragen aan het maken van een plan voor de komende jaren.

4.2.5 Deelvraag 5

Het doel van deelvraag 5 is om verbanden aan te tonen tussen de gegeven antwoorden en de soorten bedrijven en de regio waarin ze gevestigd zijn. De deelvraag is als volgt geformuleerd: **Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkeling in de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?**

De belangrijkste resultaten zijn dat een duidelijke meerderheid van de kleine en middelgrote bedrijven kansen ziet in extensivering, terwijl dit bij grote bedrijven niet het geval is. Verder is er een duidelijke meerderheid van de biologische bedrijven wat aangeeft minder dan 100.000 kilogram melkquotum te kunnen verkrijgen in de komende 10 jaar, terwijl een duidelijke meerderheid van de gangbare bedrijven aangeeft meer dan 500.000 kilogram melk te kunnen verkrijgen. Ook geeft een meerderheid van de biologische bedrijven aan dat de kansen voor emigrerende Nederlandse melkveehouders in extensivering liggen. Bij de gangbare bedrijven is er geen meerderheid aangetoond die kansen ziet in extensivering voor emigrerende Nederlandse melkveehouders.

De resultaten met betrekking tot regionale verbanden zijn dat in Normandië en Pays de la Loire een duidelijke meerderheid een grondbeschikbaarheid van meer dan 50 hectare in de komende 10 jaar verwacht. In Bretagne is dit niet het geval. Verder is er in Normandië en Bretagne een duidelijke meerderheid van bedrijven die kansen zien in verbreding als kleine neventak. In Pays de la Loire is er een duidelijke meerderheid van bedrijven die juist geen kansen zien in verbreding. Tot slot is er in Pays de la Loire een duidelijke meerderheid die droogte als een bedreiging ziet voor de komende 10 jaar. In Normandië en Bretagne is dit niet het geval.

De genoemde resultaten zijn bruikbaar omdat er hier volgens de normen uit de methode een verband is aangetoond. Er zijn meer verbanden uit de resultaten te halen, maar deze voldoen niet aan de norm en zijn dus buiten beschouwing gelaten. De resultaten waren betrouwbaarder geweest als er meer respondenten met een bedrijf van 1-50 melkkoeien de enquête hadden ingevuld. Dit was nu 1 bedrijf en dit is te weinig om conclusies aan te verbinden. Ook hadden meer respondenten met een biologisch bedrijf de betrouwbaarheid kunnen vergroten. Op die manier had er ook naar verbanden kunnen worden gezocht tussen biologisch intensief en biologisch extensief. De waarde voor de doelgroep van deze resultaten is dat het inzicht biedt in verschillen tussen biologische en gangbare bedrijven maar ook tussen regio's. Dit kan bijdragen aan een bewuste keuze voor gangbaar of biologische bedrijfsvoering en vooral ook voor een bewuste regiokeuze.

5. Conclusie en Aanbevelingen

In dit rapport is er onderzoek gedaan naar de verwachte mogelijkheden tot bedrijfsontwikkeling voor melkveebedrijven in de regio's Normandië, Bretagne en Pays de la Loire. Het doel van het onderzoek is om de mogelijkheden en de uitdagingen in kaart te brengen. Dit onderzoek is gericht op Nederlandse melkveehouders in de genoemde regio's, omdat de doelgroep bestaat uit Nederlandse melkveehouders die emigratie naar West-Frankrijk overwegen. Dit rapport dient deze doelgroep inzicht te bieden in de verwachte mogelijkheden de komende 10 jaar, om zo bij te dragen aan hun oriëntatie. De benodigde informatie is verzameld met behulp van een enquête gericht aan Nederlandse melkveehouders in de genoemde regio's en literatuur gevonden in het voortraject van dit onderzoek. In dit hoofdstuk zijn de conclusies van het onderzoek gepresenteerd. Hierbij zijn eerst de deelvragen beantwoord en daarna de hoofdvraag. Vervolgens zijn er aanbevelingen gegeven.

5.1 Conclusie

Deelvraag 1: In hoeverre verschillen de melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders ten opzichte van het gemiddelde melkveebedrijf in dezelfde regio?

Het gemiddelde melkveebedrijf in regio Normandië heeft 78 melkkoeien. Van de bedrijven uit dit onderzoek heeft 50% meer melkkoeien dan gemiddeld in de regio. Het gemiddelde oppervlak van een melkveebedrijf in de regio is 74 hectare. 87,5% van de bedrijven uit dit onderzoek heeft meer grond in gebruik dan gemiddeld. De intensiteit van de bedrijven uit het onderzoek is met 6427 kilogram melk per hectare 877 kilogram melk per hectare extensiever dan gemiddeld.

Het gemiddelde melkveebedrijf in regio Bretagne heeft 72 melkkoeien. Van de bedrijven uit dit onderzoek heeft 55,6% meer melkkoeien dan dit gemiddelde. Het gemiddelde oppervlak van een melkveebedrijf in de regio is 62 hectare. 77,8% van de bedrijven uit dit onderzoek heeft meer grond in gebruik dan gemiddeld. De intensiteit van de bedrijven is met 6271 kilogram melk per hectare 2468 kilogram melk per hectare extensiever dan gemiddeld.

Het gemiddelde melkveebedrijf in regio Pays de la Loire heeft 72 melkkoeien. Van de bedrijven uit dit onderzoek heeft 14,3% een minder melkkoeien dan gemiddeld, en 42,9% meer melkkoeien dan gemiddeld. Het gemiddelde oppervlak in deze regio is 79 hectare. 42,9% van de bedrijven uit dit onderzoek heeft meer grond in gebruik dan gemiddeld. De intensiteit van de bedrijven is met 6804 kilogram melk per hectare 337 kilogram extensiever dan het gemiddelde.

De melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders zijn hiermee groter in zowel melkkoeien als hectares grond in gebruik. Het verschil in oppervlak is groter dan het verschil in melkkoeien. De melkveebedrijven van geëmigreerde Nederlanders zijn dan ook extensiever dan gemiddeld.

Deelvraag 2: Wat zijn de verwachte mogelijkheden voor bedrijfsgroei of verbreding van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De meerderheid van de melkveehouders verwacht dat er in de komende 10 jaar meer dan 50 hectare grond te koop of te huur komt binnen een straal van 10 kilometer vanaf hun bedrijf. Ook verwacht de meerderheid van de melkveehouders dat er in de komende 10 jaar meer dan 500.000 kilogram melkquotum bij verkregen kan worden bij de melkfabriek waaraan zij leveren. De verwachting is dat er in de komende 10 jaar sprake zal zijn van minder ruimte voor biologische melkproductie. Er worden wel mogelijkheden gezien voor overige verbreding, maar slechts als een kleine neventak. De verwachting is dus dat er in de komende 10 jaar ruime mogelijkheden zijn voor

bedrijfs groei. De mogelijkheden voor biologische productie zullen naar verwachting afnemen. Voor overige verbreding zoals agrotourisme, huisverkoop en zelfzuivelen zal ruimte zijn in de vorm van een kleine neventak.

Deelvraag 3: Wat zijn de verwachte ontwikkelingen in kost- en opbrengstprijzen in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De meerderheid van de melkveehouders verwacht dat de melkprijs in de komende 10 jaar met meer dan 10% zal stijgen. Wel is er een grote groep melkveehouders die verwacht dat er geen verandering van meer dan 10% ontstaat. De productiekosten zullen naar verwachting stijgen en leiden tot een kostprijsverhoging van meer dan 10%. Daarnaast verwacht de meerderheid van de melkveehouders een kostprijsverhoging als gevolg van veranderende regelgeving. De verwachte ontwikkeling in kost- en opbrengstprijzen is daarmee dat de kostprijs aanzienlijk zal stijgen door duurdere productiemiddelen en veranderende regelgeving. De opbrengstprijzen stijgt naar verwachting ook, maar de consensus hierover is minder groot.

Deelvraag 4: Wat zijn volgens geëmigreerde Nederlandse melkveehouders de kansen en bedreigingen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De meerderheid van de melkveehouders ziet kansen in schaalvergroting de komende 10 jaar. Ook extensivering is een veel genoemde kans. De grootste bedreiging in de komende 10 jaar is volgens de melkveehouders stijgende productiekosten in combinatie met lage melkprijzen. Ook toenemende regelgeving wordt door veel melkveehouders als bedreiging gezien. De grootste kans voor Nederlanders die naar West-Frankrijk emigreren zijn de goedkopere productiemiddelen zoals grond en melkquotum. De kansen voor de melkveehouderij in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire de komende 10 jaar zijn daarmee op de eerste plaats schaalvergroting en extensivering. De bedreigingen zijn stijgende productiekosten en lage melkprijzen en toenemende regelgeving. De kansen voor Nederlandse melkveehouders komen voornamelijk voort uit goedkopere productiemiddelen.

Deelvraag 5: Zijn er verbanden tussen de verwachte ontwikkelingen de komende 10 jaar en de verschillende regio's en bedrijfstypen?

Uit de resultaten is gebleken dat kleine en middelgrote bedrijven meer kansen zien in extensivering de komende 10 jaar. Grote bedrijven zien minder vaak kansen in extensivering. Verder zien biologische bedrijven minder mogelijkheden om quotum te verkrijgen de komende 10 jaar ten opzichte van gangbare bedrijven. De kansen voor Nederlandse emigranten zijn volgens biologische bedrijven voornamelijk extensivering. De gangbare bedrijven zien dit in mindere mate als een kans voor Nederlandse emigranten. De verwachte beschikbaarheid van grond is in Normandië en Pays de la Loire aanzienlijk groter dan in Bretagne. Verder ziet de meerderheid van de melkveehouders in Normandië en Bretagne mogelijkheden in verbreding als kleine neventak, terwijl het overgrote deel van de melkveehouders in Pays de la Loire helemaal geen mogelijkheden voor verbreding ziet. Tot slot ziet het grootste gedeelte van de melkveehouders uit Pays de la Loire droogte als een bedreiging voor de komende 10 jaar. In Normandië en Bretagne is hier geen sprake van.

Hoofdvraag: Wat zijn de verwachte mogelijkheden met betrekking tot bedrijfsontwikkeling van melkveebedrijven in Normandië, Bretagne en Pays de la Loire in de komende 10 jaar?

De verwachting voor de komende 10 jaar is dat er veel grond beschikbaar komt in de vorm van koopgrond of huurgrond. Dit geldt voornamelijk voor Normandië en Pays de la Loire, in mindere

mate voor Bretagne. Daarbij is de verwachting dat er voor gangbare melkveehouders veel mogelijkheden zijn om meer melkquotum te verkrijgen. Dit betekent dat er ruime mogelijkheden zijn voor bedrijfsgroei. De mogelijkheden voor biologische productie zullen naar verwachting beperkt zijn. Voor overige verbreding is ruimte in de vorm van een kleine neventak, voornamelijk in Normandië en Bretagne, in Pays de la Loire ziet men hier minder mogelijkheden voor. Er zal naar verwachting de komende 10 jaar sprake zijn van een stijgende kostprijs als gevolg van veranderende regelgeving en hogere productiekosten. Dit gaat wel gepaard met een hogere melkprijs. De grootste kans is naar verwachting schaalvergroting. De grootste bedreiging is stijgende productiekosten in combinatie met lage melkprijzen. In Pays de la Loire zien melkveehouders voornamelijk een bedreiging in toenemende droogte. Voor Nederlandse melkveehouders is de grootste kans in dit gebied de goedkopere productiemiddelen.

5.2 Aanbevelingen

De volgende aanbevelingen gericht aan de doelgroep komen voort uit de conclusie:

- Goedkope productiemiddelen en groeimogelijkheden bieden kansen voor Nederlandse melkveehouders in de regio's Normandië, Bretagne en Pays de la Loire.
- De verwachte mogelijkheden voor biologische productie zijn beperkt in deze regio's.
- De komende 10 jaar is er naar verwachting sprake van een stijgende kostprijs.
- Er komt waarschijnlijk relatief minder grond beschikbaar de komende 10 jaar in Bretagne ten opzichte van Normandië en Pays de la Loire
- De kans op droogte is groter in Pays de la Loire dan in Normandië en Bretagne

Literatuurlijst

Agriteam International. (n.d.). Frankrijk. Geraadpleegd op 1 april 2023, van <https://agriteaminternational.nl/informatie/landen-informatie/frankrijk>

Ambassade de France aux Pays-Bas. (2022, 3 oktober). *De kaart van bestuurlijk Frankrijk*. Geraadpleegd op 1-11-2022 van: [nl.ambafrance.org](https://nl.ambafrance.org/De-kaart-van-bestuurlijk-Frankrijk-19215). <https://nl.ambafrance.org/De-kaart-van-bestuurlijk-Frankrijk-19215>

ASR Real Estate (2022, 23 Maart). *Grondprijzen: Landelijk overzicht*. Geraadpleegd op 5 april 2023, van <https://asrrealestate.nl/huren-en-erfpachten/landelijk-vastgoed/grondprijzen/landelijk-overzicht#:~:text=Grondprijs%20licht%20gestegen&text=Over%20heel%202022%20is%20de,naar%2088.900%20euro%20per%20hectare>.

Browne, N., Kingwell, R., Behrendt, R. & Eckhard, R. (2013, 1 mei). The relative profitability of dairy, sheep, beef and grain farm enterprises in southeast Australia under selected rainfall and price scenarios. www.sciencedirect.com.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0308521X13000048>

Chambres d'Agriculture de Bretagne. (2022, 19 januari). Les premiers enseignements du recensement agricole pour la Bretagne [Nieuwsartikel]. Synagri. <https://www.chambres-agriculture-bretagne.fr/synagri/act-les-premiers-enseignements-du-recensement-agricole-pour-la-bretagne>

Chambre d'agriculture de Normandie. (2022). *Les exploitations agricoles en Normandie*. In <https://normandie.chambres-agriculture.fr/>. Agriscopie. Geraadpleegd op 8 maart 2023, van https://normandie.chambres-agriculture.fr/fileadmin/user_upload/Normandie/506_Fichiers-communs/PDF/AGRISCOPIE/exploitation.pdf

Chambre d'agriculture Pays de la Loire. (2022). *Panorama socio-économique de l'agriculture des Pays de la Loire*. In <https://pays-de-la-loire.chambres-agriculture.fr/>. Chambre d'agriculture. Geraadpleegd op 8 maart 2023, van https://pays-de-la-loire.chambres-agriculture.fr/fileadmin/user_upload/National/FAL_commun/publications/Pays_de_la_Loire/2022/2022_panorama_socioeconomique_PdL_2020.pdf

Chetroiu, R., Cismileanu, A. E., Cofas, E., Petre, I. L., Rodino, S., Dragomir, V., Marin, A. & Rahoveanu, P. A. T. (2022, 18 juni). Assessment of the Relations for Determining the Profitability of Dairy Farms, A Premise of Their Economic Sustainability. MDPI.com.
<file:///C:/Users/Dell/Downloads/sustainability-14-07466.pdf>

CIA World Factbook. (2020). Oppervlakte-Europa [Dataset]. In Vergelijkende kaart-demografie. indexmundi. <https://www.indexmundi.com/map/?v=5&r=eu&l=nl>

Cochrane Nederland. (2016). *Checklist kwalitatief onderzoek*. Geraadpleegd op 5 april 2023, van https://netherlands.cochrane.org/sites/netherlands.cochrane.org/files/uploads/4.8_kwalitatief_ond%20erzoek_checklist.pdf

Cornes, R. C., van der Schier, G., van den Besselaar, E. J. M., & Jones, P. D. (2018, 14 augustus). An Ensemble Version of the E-OBS Temperature and Precipitation Data Sets. Agupubs.Onlinelibrary.Com. Geraadpleegd op 14 februari 2023, van <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1029/2017JD028200>

- European Commission. (2022). EU Prices of Cows Raw Milk [Dataset; [Www.agriculture.ec.europa.eu](http://www.agriculture.ec.europa.eu)]. In Milk Market Observatory. https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu-raw-milk-prices_en.pdf
- FNAB. (2022, 29 maart). *CONJONCTURE DU LAIT BIO EN FRANCE AU PREMIER SEMESTRE 2022*. <https://www.produire-bio.fr/>. Geraadpleegd op 8 maart 2023, van <https://www.produire-bio.fr/articles-pratiques/note-de-conjoncture-du-lait-bio-en-france-et-en-europe-premier-semester-2022/>
- FranceAgriMer. (2022). Chiffres et bilans [Database]. Études et Analyses. <https://www.franceagrimer.fr/fam/filiere-lait/Eclairer/Etudes-et-Analyses/Chiffres-et-bilans>
- Gis Sol. (2011). *L'état des sols de France*. Groupement d'intérêt scientifique sur les sols. Geraadpleegd op 2-11-2022 van https://www.gissol.fr/rapports/Rapport_HD.pdf
- Hanrahan, L., McHugh, N., Hennessy, T., Moran, B., Kearney, R., Wallace, M. & Shalloo, L. (2018, 21 januari). Factors associated with profitability in pasture-based systems of milk production. www.journalofdairyscience.org. [https://www.journalofdairyscience.org/article/S0022-0302\(18\)30205-4/pdf](https://www.journalofdairyscience.org/article/S0022-0302(18)30205-4/pdf)
- Idele, France Conseil Elevage, & ICAR. (2020). Résultats de controle laitier Espèce Bovin [Dataset; PDF]. In Collection Resultats. Idele institut d'élevage. https://idele.fr/?eID=cmis_download&oID=workspace%3A%2F%2FSpacesStore%2F8df92a5f-7f0e-4285-bfe5-c9e665e15d65&chash=74b6ab43f55d88a57f138dbe3c455b57
- Inosys Réseaux d'Elevage & Chambre d'agriculture Bretagne. (2016). *Repères techniques et économiques en élevage laitier*. In <https://www.bretagne.synagri.com/>. Inosys Réseaux d'Elevage. Geraadpleegd op 8 maart 2023, van [https://www.bretagne.synagri.com/ca1/PJ.nsf/TECHPJPARCLEF/28840/\\$File/2017%20Rep%C3%A8res%20tech%20et%20%C3%A9co%20Bretagne%202015-2016.pdf?OpenElement](https://www.bretagne.synagri.com/ca1/PJ.nsf/TECHPJPARCLEF/28840/$File/2017%20Rep%C3%A8res%20tech%20et%20%C3%A9co%20Bretagne%202015-2016.pdf?OpenElement)
- Institut de l'élevage Idele & Confédération Nationale de l'Elevage. (2017). *Bovins 2017 Production Lait et Viande*. In www.lescarence.fr (0017 501 036-ISSN : 124168528). L'institut de l'élevage et de la CNE. <https://www.lescarence.fr/wp-content/uploads/2017-chiffres-cles-bovins-copie.pdf>
- L'économie laitière en chiffres. (2022). [[Www.filiere-laitiere.com](http://www.filiere-laitiere.com)]. Le Cniel. <https://fr.calameo.com/read/00223005197f72e51d1fd>
- MeteoFrance. (2023). *Bulletin de situation hydrologique*. In Meteofrance.FR (Nr. 202301). Republique Francaise. Geraadpleegd op 8 januari 2023, van https://meteofrance.fr/sites/meteofrance.fr/files/files/editorial/bsh_eau_sol_202301.pdf
- M.J. Metzger, A.D. Shkaruba, R.H.G. Jongman & R.G.H. Bunce. (2012). Descriptions of the European Environmental Zones and Strata (ISSN 1566-7197) [Dataset; WUR]. <https://edepot.wur.nl/197197>
- Observatoire des élevages laitiers & Cniel. (2018). *LE PÂTURAGE DES VACHES LAITIÈRES FRANÇAISES*. www.grands-troupeaux-mag.fr. <https://www.grands-troupeaux-mag.fr/wp-content/uploads/2019/08/Le-p%C3%A2turage-des-vaches-laiti%C3%A8res-fran%C3%A7aises.pdf>
- Plochg, T & van Zwieten, M.B.C. (15-07-2007) Kwalitatief onderzoek in Bohn Stafleu van Lochem (Red.) *Handboek Gezondheidszorgonderzoek* (pp. 77- 90)
- Popescu, A. (2014). Research on milk cost, return and profitability in dairy farming. University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Bucharest. Journal of Animal Science and

Biotechnology, 14(2). doi: 10.1186/2314-7326-1-21

http://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol4_2/art37.pdf

Qi, L., Bravo-Ureta, B. E. & Cabrera, V. E. (2015, 1 december). From cold to hot: Climatic effects and productivity in Wisconsin dairy farms. www.journalofdairyscience.org.

[https://www.journalofdairyscience.org/article/S0022-0302\(15\)00742-0/fulltext](https://www.journalofdairyscience.org/article/S0022-0302(15)00742-0/fulltext)

R. van Rossum. Trendonderzoek: een op vijf boeren en tuinders overweegt emigratie. (2022, 10 januari). Geraadpleegd op 1-11-2022 van: Nieuwe Oogst.

<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/01/10/trendonderzoek-een-op-vijf-boeren-en-tuinders-overweegt-emigratie>

Safer (2020, 28 mei). [Cartographie] Prix des terres 2019 Un niveau d'échanges inégalé sur les terres et prés en 2019. Terre-net. <https://www.terre-net.fr/actualite-agricole/economie-social/article/prix-du-foncier-un-niveau-d-echanges-inegale-sur-les-terres-et-pres-en-2019-202-169300.html>

Schorr, A. & Lips, M. (2018, 4 juli). Influence of milk yield on profitability—A quantile regression analysis. www.journalofdairyscience.org. [https://www.journalofdairyscience.org/article/S0022-0302\(18\)30625-8/fulltext](https://www.journalofdairyscience.org/article/S0022-0302(18)30625-8/fulltext)

Steegmans, R. (2018, 4 juni). *Voederkosten in de Melkveehouderij*. Geraadpleegd op 24-10-2022 van: edepot.wur.nl. <https://edepot.wur.nl/453495>

Van der Vleuten, C., & Van Ravenswaay Claasen-van Dessel, J. (2017). *Waardering van kwalitatief onderzoek*. Huisarts en Wetenschap, 60(5), 202-206 <https://www.henw.org/artikelen/waardering-van-kwalitatief-onderzoek>

Zuivelzicht. (2021, 24 augustus). *Nederland telt minder melkveebedrijven en koeien* - Zuivelzicht.

Zuivelzicht. <https://www.zuivelzicht.nl/nieuwsberichten/nederland-telt-minder-melkveebedrijven-en-koeien/#:~:text=Nederland%20telt%20momenteel%2015.261%20melkveebedrijven,Nederland%20heeft%20momenteel%20103%20koeien>

Bijlagen

Bijlage 1: Enquêtevragen

Enquête NL melkveehouders in Frankrijk

Geachte Heer / Mevrouw,

Onderstaande enquête is opgesteld in het kader van een onderzoek naar de mogelijkheden en ontwikkelingen in de melkveesector van West-Frankrijk, specifiek gericht op (van oorsprong) Nederlandse melkveehouders. Deze enquête is anoniem. De eerste 6 vragen zijn korte meerkeuzevragen om een beschrijving van uw bedrijf te vormen. Hierop volgen 4 vragen over de agrarische ontwikkelingen in uw regio. Vervolgens 3 vragen over de verwachte ontwikkeling in kost- en opbrengstprijzen. Tot slot zijn er 4 vragen over kansen en bedreigingen in uw regio, en voor Nederlandse emigranten algemeen. Het invullen van deze enquête zou 5 tot 10 minuten moeten duren. Alvast bedankt!

Tim Looman

1 In welke regio is uw bedrijf gevestigd?

Vraag instructies: *Kies één antwoord*

- ☐ Normandië ☐ Bretagne ☐ Pays de la Loire
☐ Andere regio, namelijk:

2 Hoeveel koeien worden er gemolken op uw bedrijf

Vraag instructies: *Kies één antwoord*

- ☐ 1-50 ☐ 51-100 ☐ 101-150 ☐ 151-200 ☐ >200

3 Hoeveel hectare heeft uw bedrijf in gebruik?

Vraag instructies: *Kies één antwoord*

- ☐ 1-50 ☐ 51-100 ☐ 101-150 ☐ 151-200 ☐ 200-250 ☐ >250

4 Wat is de gemiddelde productie per koe op uw bedrijf

Vraag instructies: *Kies één antwoord*

☐ <5.000 liter per koe per jaar	☐ 5.000-6.000 liter per koe per jaar	☐ 6.001-7.000 liter per koe per jaar	☐ 7.001-8.000 liter per koe per jaar
☐ 8.001-9.000 liter per koe per jaar	☐ 9.001-10.000 liter per koe per jaar	☐ 10.001-11.000 liter per koe per jaar	☐ >11.000 liter per koe per jaar

5 Is uw bedrijf gangbaar of biologisch?

Vraag instructies: Kies één antwoord

- ☐ Gangbaar ☐ Biologisch
- ☐ Overige melkstroom namelijk:

6 Wordt er op uw bedrijf weidegang toegepast

Vraag instructies: Kies één antwoord

- ☐ Op mijn bedrijf wordt geen weidegang toegepast ☐ Ja, 0-100 dagen per jaar weidegang ☐ Ja, 101-150 dagen per jaar weidegang ☐ Ja, 151-200 dagen per jaar weidegang
- ☐ Ja, 201-250 dagen per jaar weidegang ☐ Ja, >250 dagen per jaar weidegang

7 Verwacht u dat er in de komende 10 jaar grond te koop of te huur komt in uw omgeving (straal van 10km)?

Vraag instructies: Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting

- ☐ Ik verwacht dat er de komende 10 jaar meer dan 50 ha grond beschikbaar komt ☐ Ik verwacht dat er de komende 10 jaar 20-50 ha grond beschikbaar komt ☐ Ik verwacht dat er de komende 10 jaar 5-20 ha grond beschikbaar komt ☐ Ik verwacht dat er de komende 10 jaar <5 ha grond beschikbaar komt
- ☐ Toelichting: (optioneel)

8 Verwacht u dat er in de komende 10 jaar gemakkelijk melkquotum verkregen kan worden bij uw fabriek?

Vraag instructies: Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting

- ☐ Ik verwacht in de komende 10 jaar >500.000 kg melkquotum erbij te kunnen verkrijgen ☐ Ik verwacht in de komende 10 jaar 100.000 - 500.000 kg melkquotum erbij te kunnen verkrijgen ☐ Ik verwacht in de komende 10 jaar <100.000 kg melkquotum erbij te kunnen verkrijgen ☐ Ik verwacht in de komende 10 jaar geen extra melkquotum erbij te kunnen verkrijgen
- ☐ Toelichting: (optioneel)

9 Verwacht u in de komende 10 jaar meer mogelijkheden voor biologische productie in uw regio?

Vraag instructies: *Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting*

☐ Ja, ik verwacht dat er in de komende 10 jaar meer ruimte ontstaat op de biologische markt	☐ Ik verwacht dat de huidige krappe situatie aan zal houden, waardoor de prijs onder druk blijft staan	☐ Ik verwacht dat de huidige krappe situatie aan zal houden, maar dat de prijzen wel verbeteren	☐ Nee, ik verwacht dat er nog minder ruimte zal zijn in de komende 10 jaar op de biologische markt
☐ Toelichting: (optioneel) ____			

10 Verwacht u in de komende 10 jaar meer mogelijkheden voor overige verbreding in uw omgeving? (bv; lokale afzet, huisverkoop, andere melkstromen, agrotourisme)

Vraag instructies: *Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting*

☐ Ja, ik zie de komende 10 jaar mogelijkheden om grootschalig te verbreden in mijn regio	☐ Ik zie in de komende 10 jaar mogelijkheden om te verbreden, maar alleen als kleine neventak	☐ Nee, ik zie de komende 10 jaar geen mogelijkheden om te verbreden in mijn regio
☐ Toelichting: (optioneel) ____		

11 Verwacht u in de komende 10 jaar een positieve ontwikkeling van de melkprijs?

Vraag instructies: *Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting*

☐ Ja, ik verwacht een gemiddelde melkprijs stijging van >10%	☐ Ik verwacht geen grote verschillen in de komende 10 jaar	☐ Nee ik verwacht een gemiddelde melkprijs daling van >10%
☐ Toelichting: (optioneel) ____		

12 Verwacht u in de komende 10 jaar een verhoging van de productiekosten? (voerkosten, diesel, zaaizaad, loonwerkkosten etc.)

Vraag instructies: *Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting*

☐ Ja, ik verwacht een gemiddelde kostenstijging van >10% in de komende 10 jaar	☐ Ja, ik verwacht een gemiddelde kostenstijging van 5-10% in de komende 10 jaar	☐ Ik verwacht geen noemenswaardig verschil ten opzichte van de afgelopen jaren	☐ Nee, ik verwacht een gemiddelde kostendaling van 5-10% in de komende 10 jaar
☐ Nee, ik verwacht een gemiddelde kostendaling van >10% in de komende 10 jaar			
☐ Toelichting: (optioneel) ____			

13 Verwacht u in de komende 10 jaar een kostprijsstijging als gevolg van veranderende regelgeving?

Vraag instructies: *Selecteer één antwoord en eventueel een toelichting*

☐ Ik verwacht een kostprijsstijging voor mijn bedrijf als gevolg van veranderende regelgeving	☐ Ik verwacht veranderende regelgeving, maar dit gaat geen invloed hebben op mijn kostprijs	☐ Ik verwacht geen veranderende regelgeving, dus ook geen invloed op mijn kostprijs	☐ Ik verwacht een kostprijsdaling voor mijn bedrijf als gevolg van veranderende regelgeving
☐ Toelichting: ____			

14 Wat zijn volgens u de grootste kansen in uw regio voor de melkveehouderij in de komende 10 jaar?

Vraag instructies: *Selecteer maximaal 2 antwoorden*

☐ Schaalvergroting	☐ Extensivering	☐ Intensivering	☐ Biologische productie	☐ Huisverkoop/zelfzuivelen
☐ Anders, namelijk: ____				

15 Wat zijn volgens u de grootste bedreigingen in uw regio voor de melkveehouderij in de komende 10 jaar?

Vraag instructies: *Selecteer maximaal 2 antwoorden*

☐ Droogteproblemen	☐ Stijgende productiekosten/lage melkprijzen	☐ Toenemende regelgeving	☐ Vergrijzing van de sector
☐ Leegloop van het platteland	☐ Anders, namelijk: ____		

16 Wat zijn volgens u de grootste kansen voor Nederlandse melkveehouders die naar het westen van Frankrijk emigreren?

Vraag instructies: *Selecteer maximaal 2 antwoorden*

☐ Uitbreidingsmogelijkheden	☐ Mogelijkheid tot extensievere bedrijfsvoering	☐ Goedkopere productiemiddelen (grond, quotum)	☐ Minder regelgeving / betere regelgeving
☐ Voordelen voor jonge boeren	☐ Anders, namelijk: ____		

17 Wat zijn volgens u de grootste uitdagingen voor Nederlandse melkveehouders die naar het westen van Frankrijk emigreren?

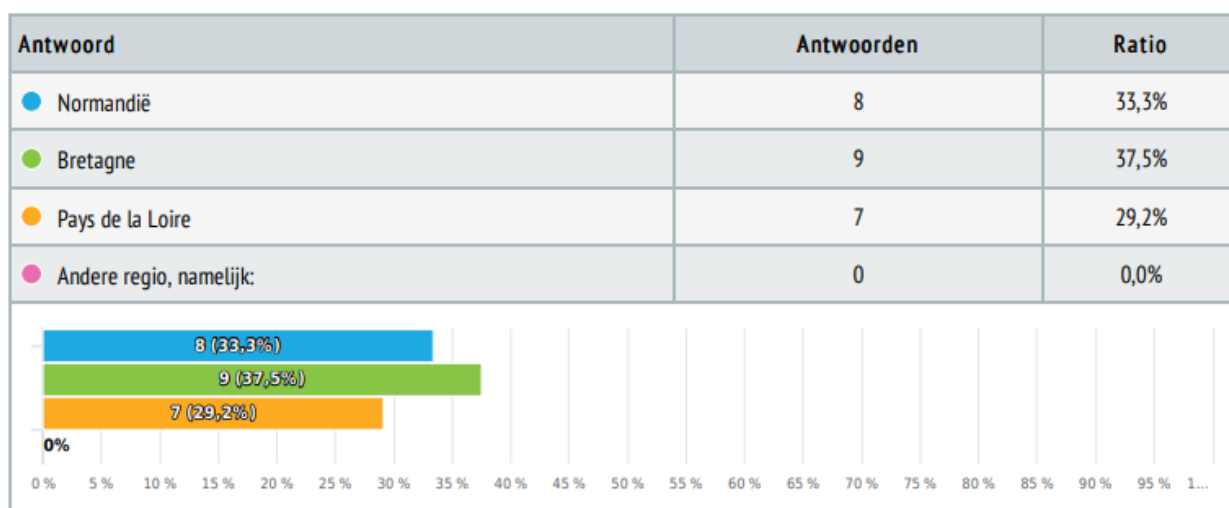
Vraag instructies: *Selecteer maximaal 2 antwoorden*

- ☐ Het leren van de taal
 ☐ Integreren
 ☐ Bureaucratie
☐ Anders, namelijk:

Bijlage 2: Uitkomsten enquête per deelvraag

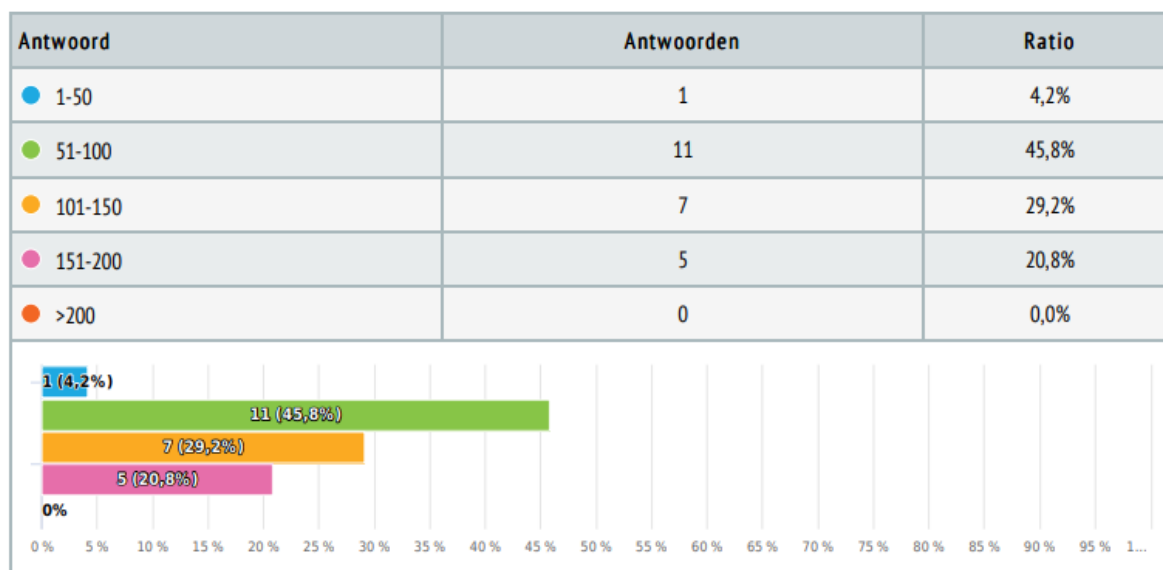
1 In welke regio is uw bedrijf gevestigd?

Enkele keuze, Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

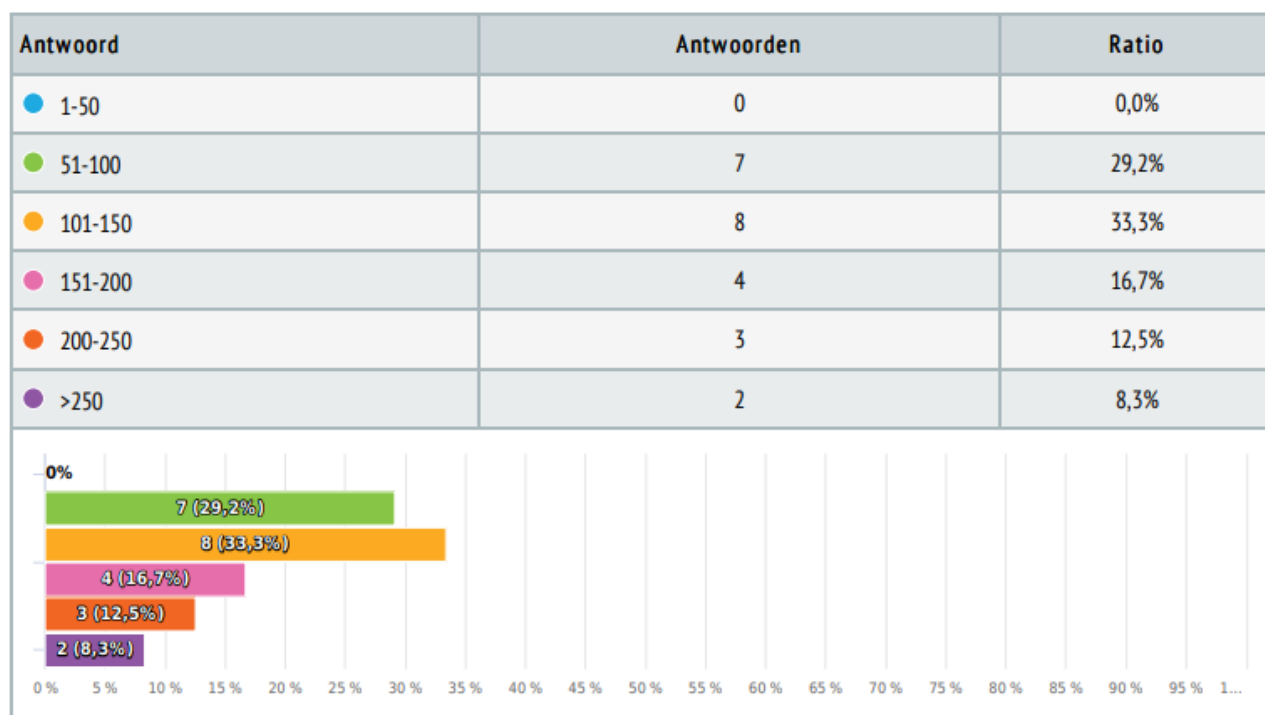
2 Hoeveel koeien worden er gemolken op uw bedrijf

Enkele keuze, Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

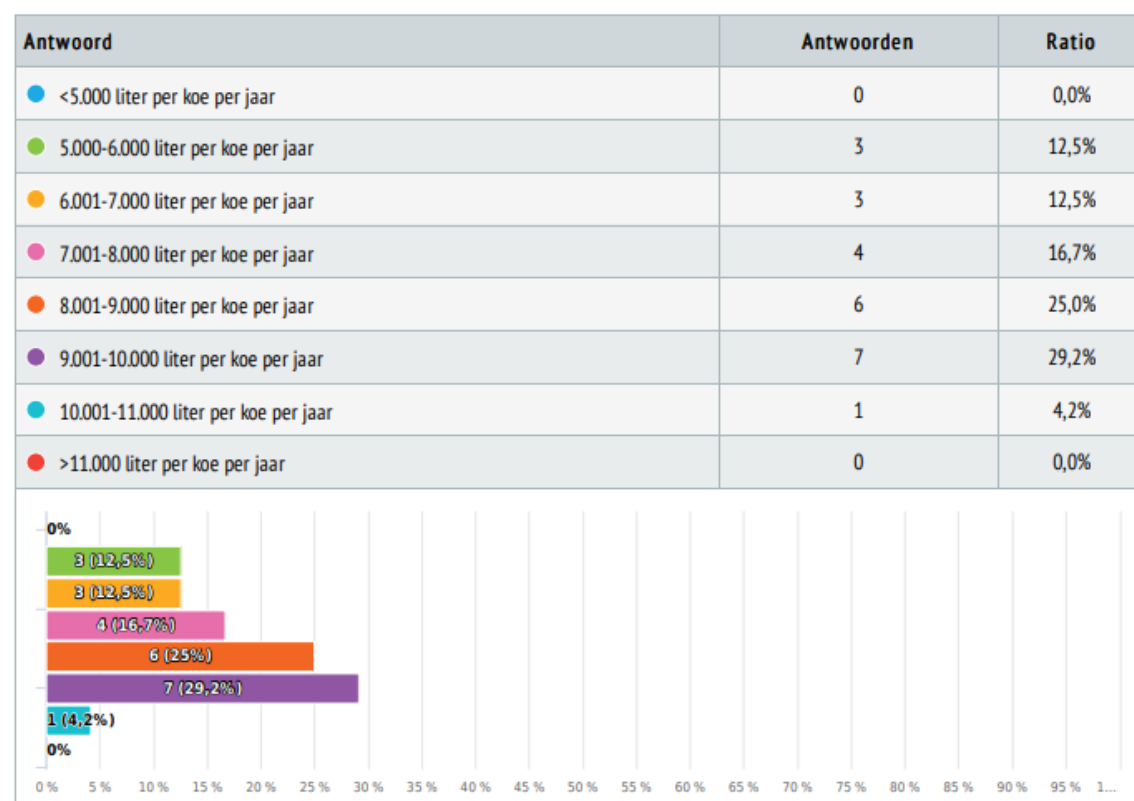
3 Hoeveel hectare heeft uw bedrijf in gebruik?

Enkele keuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

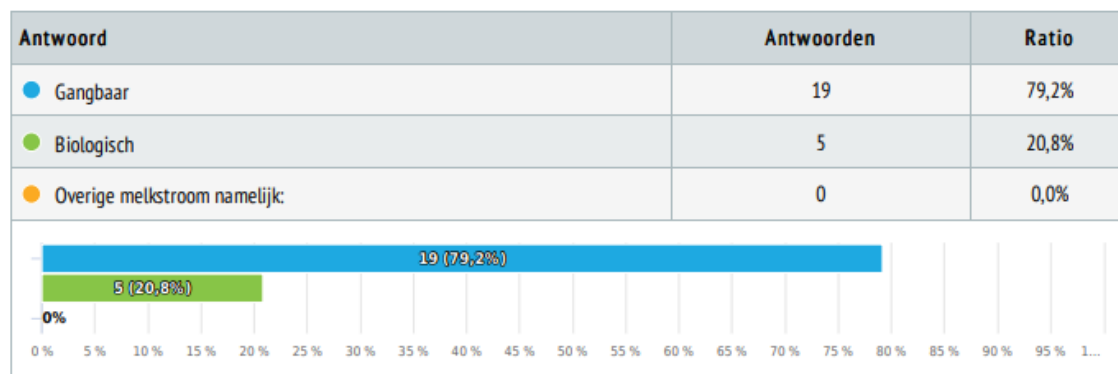
4 Wat is de gemiddelde productie per koe op uw bedrijf

Enkele keuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

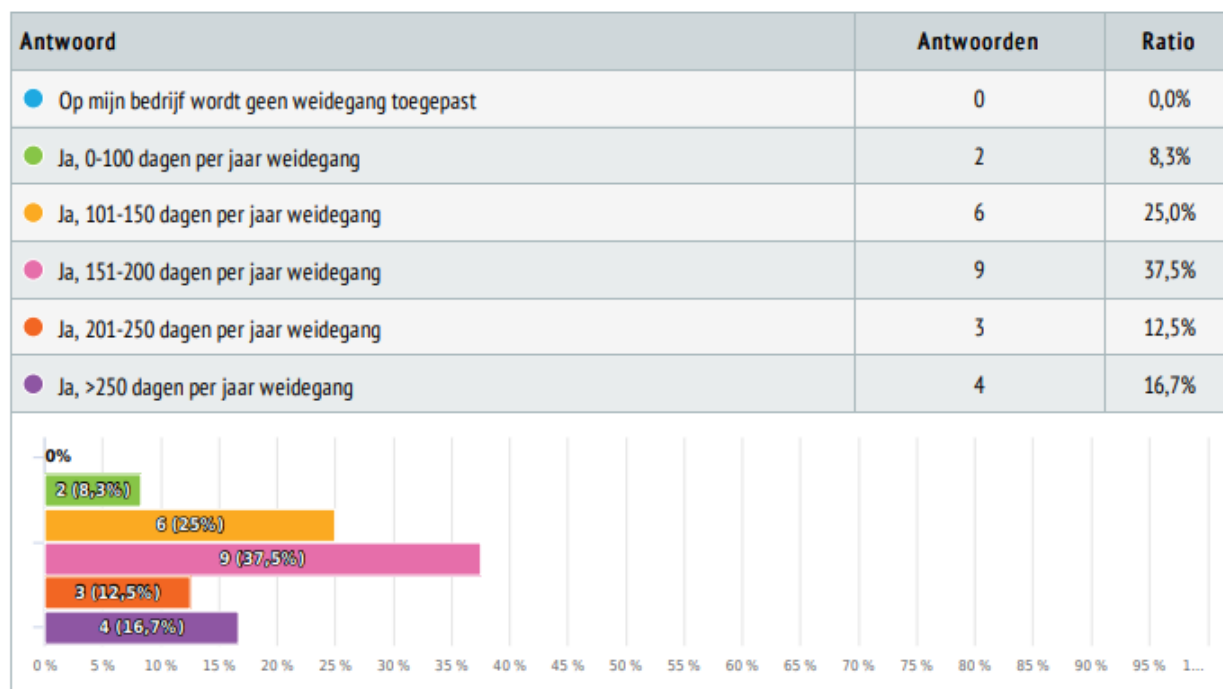
5 Is uw bedrijf gangbaar of biologisch?

Enkele keuze, Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

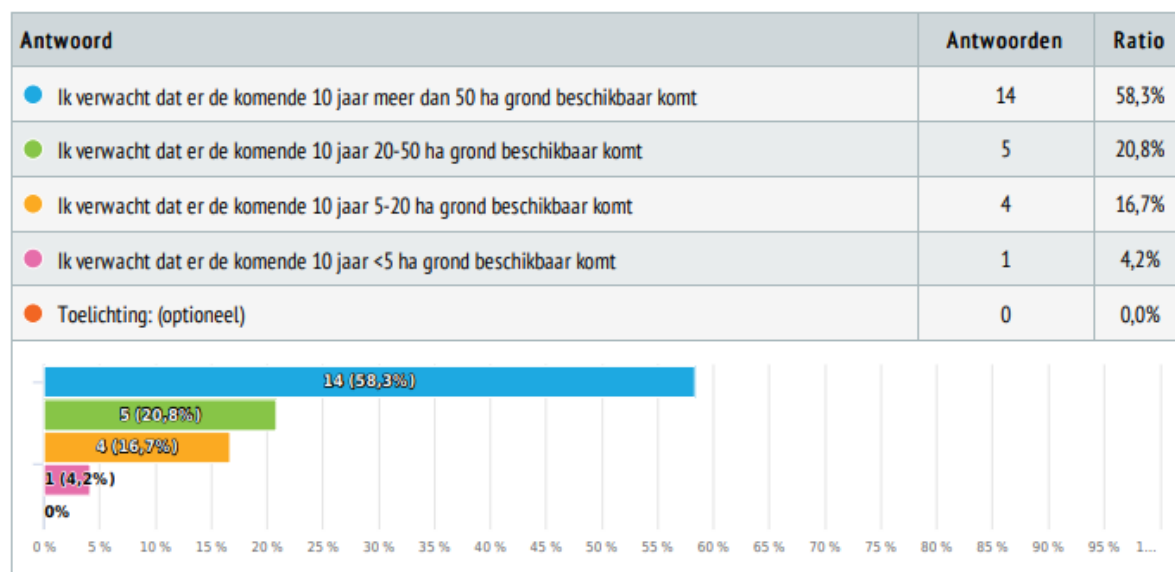
6 Wordt er op uw bedrijf weidegang toegepast

Enkele keuze, Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

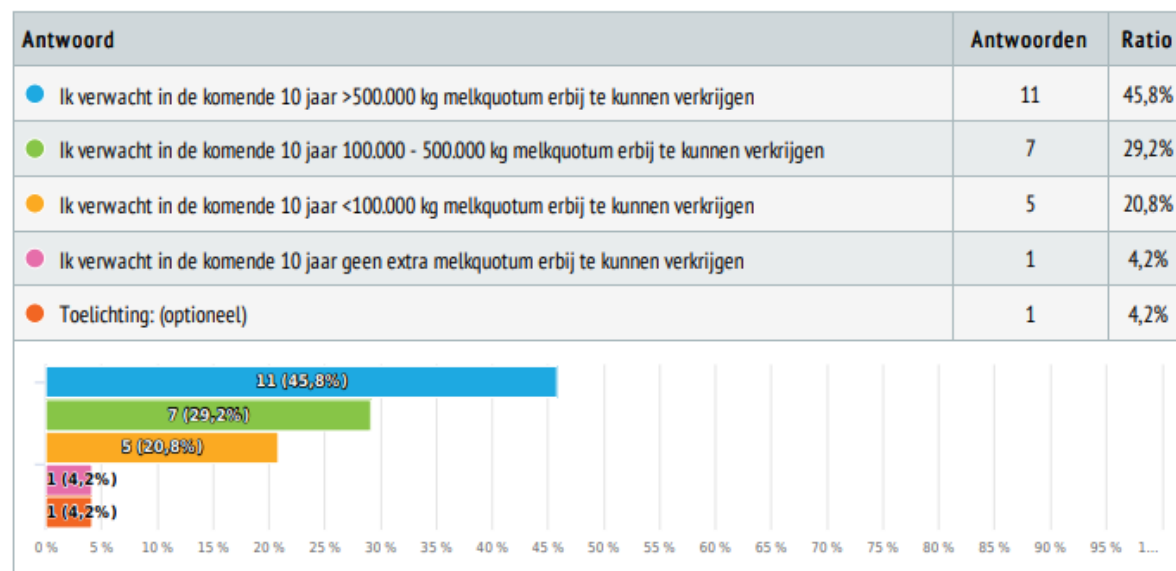
7 Verwacht u dat er in de komende 10 jaar grond te koop of te huur komt in uw omgeving (straal van 10km)?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

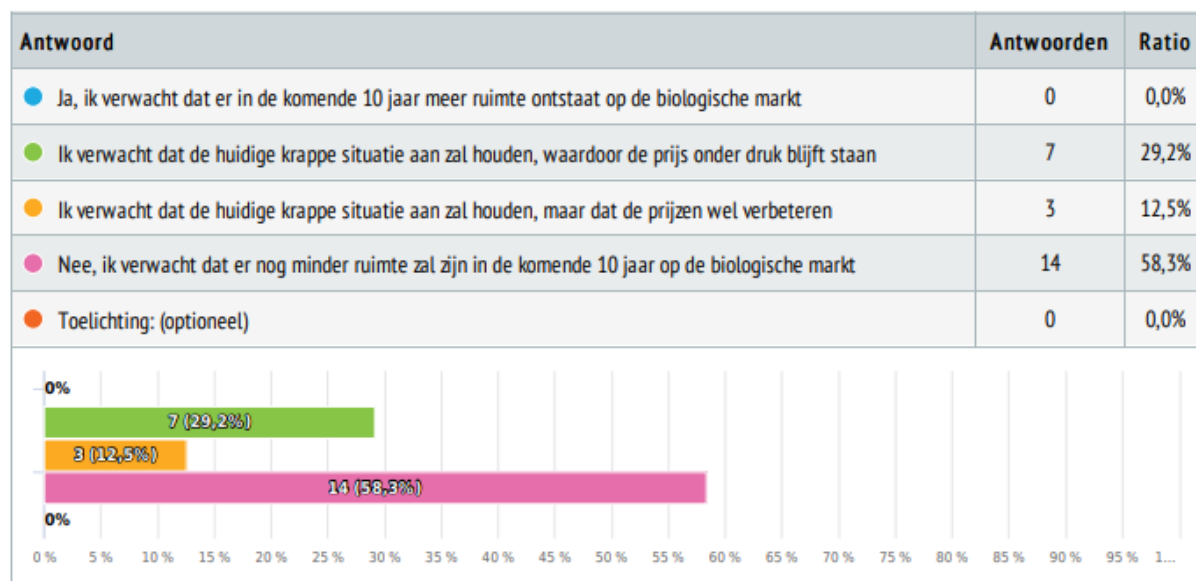
8 Verwacht u dat er in de komende 10 jaar gemakkelijk melkquotum verkregen kan worden bij uw fabriek?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

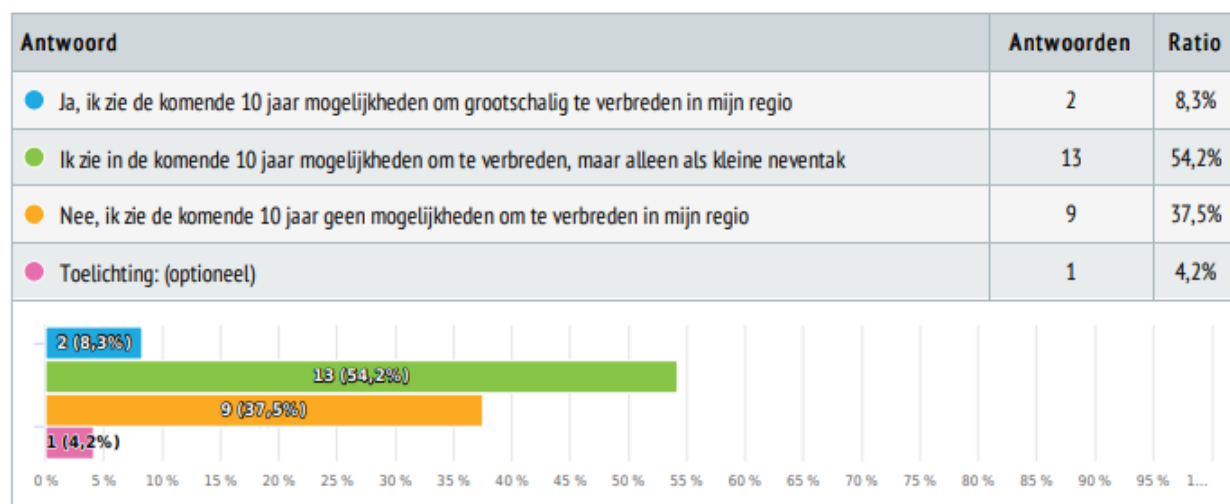
9 Verwacht u in de komende 10 jaar meer mogelijkheden voor biologische productie in uw regio?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

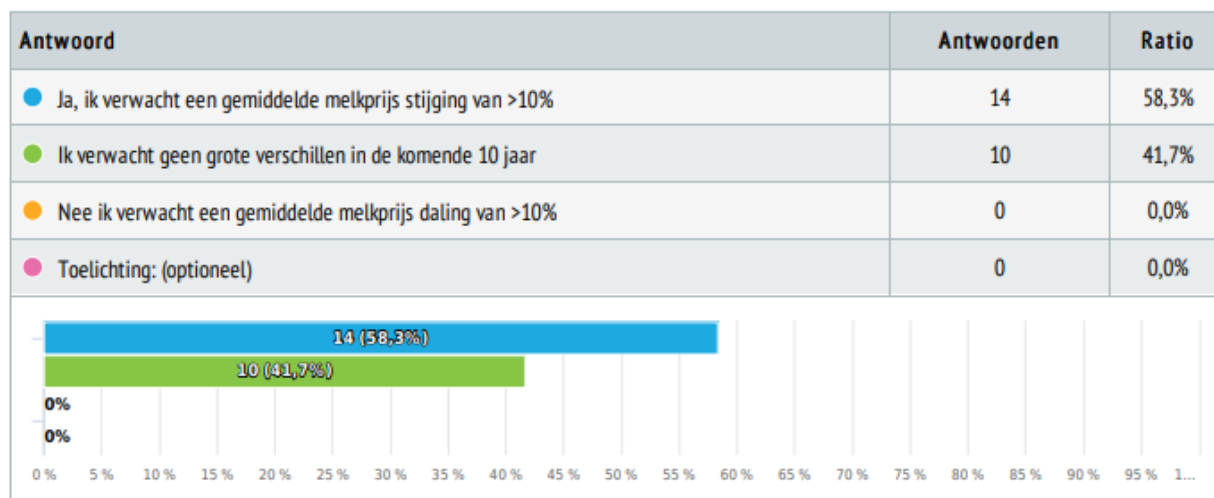
10 Verwacht u in de komende 10 jaar meer mogelijkheden voor overige verbreding in uw omgeving? (bv; lokale afzet, huisverkoop, andere melkstromen, agrotourisme)

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

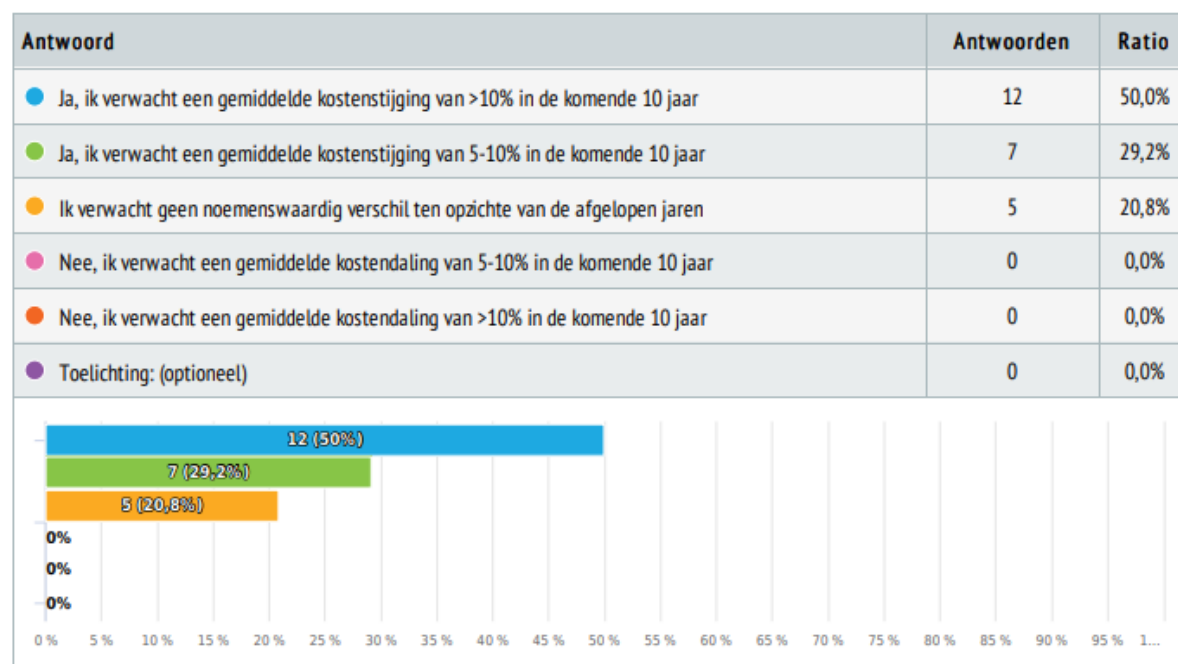
11 Verwacht u in de komende 10 jaar een positieve ontwikkeling van de melkprijs?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

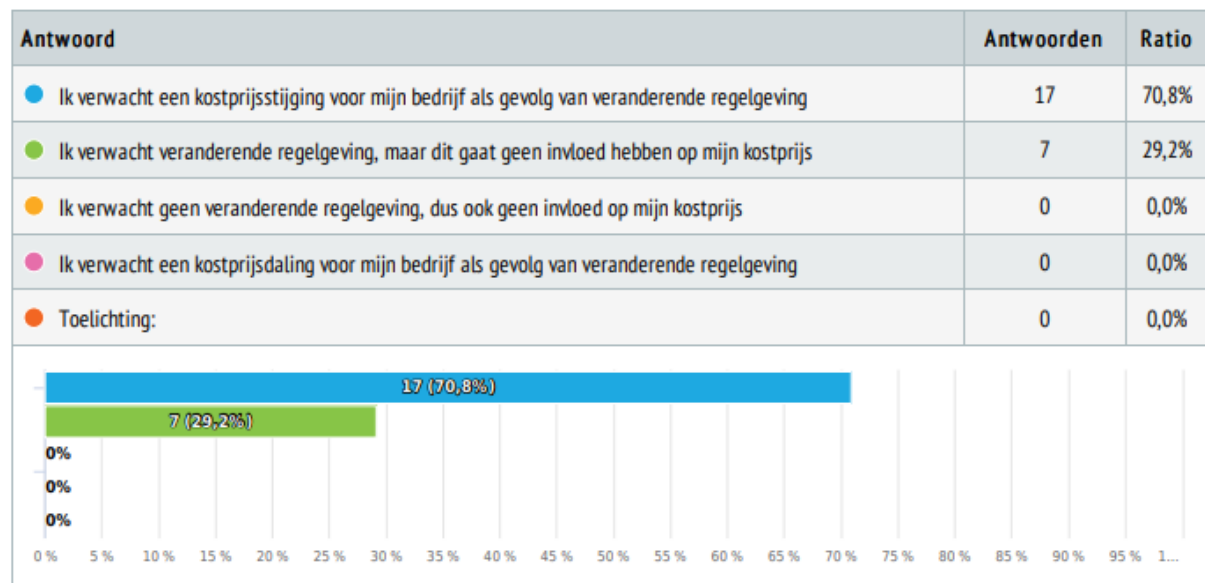
12 Verwacht u in de komende 10 jaar een verhoging van de productiekosten? (voerkosten, diesel, zaaizaad, loonwerkkosten etc.)

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

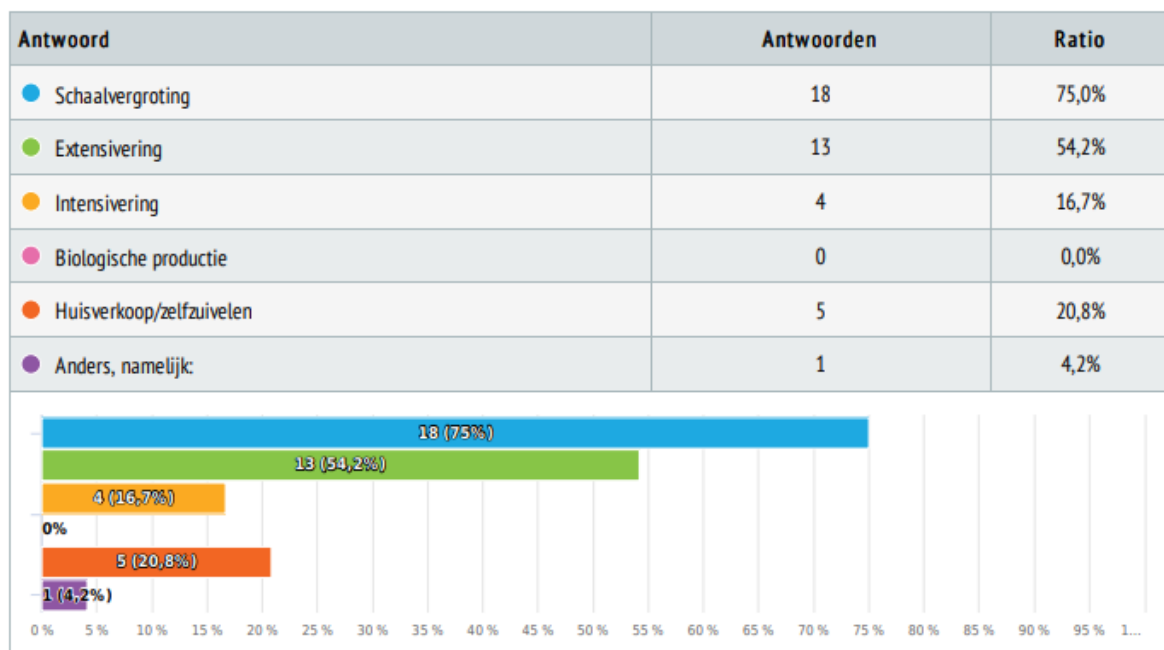
13 Verwacht u in de komende 10 jaar een kostprijsstijging als gevolg van veranderende regelgeving?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

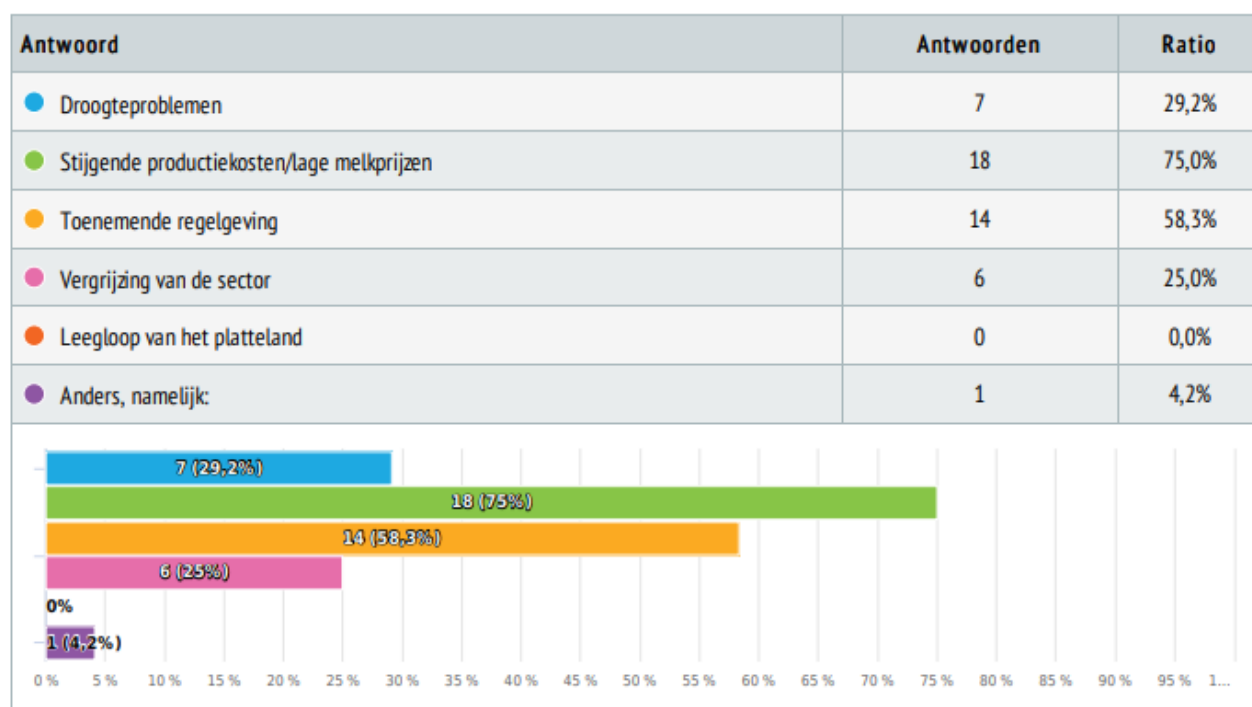
14 Wat zijn volgens u de grootste kansen in uw regio voor de melkveehouderij in de komende 10 jaar?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

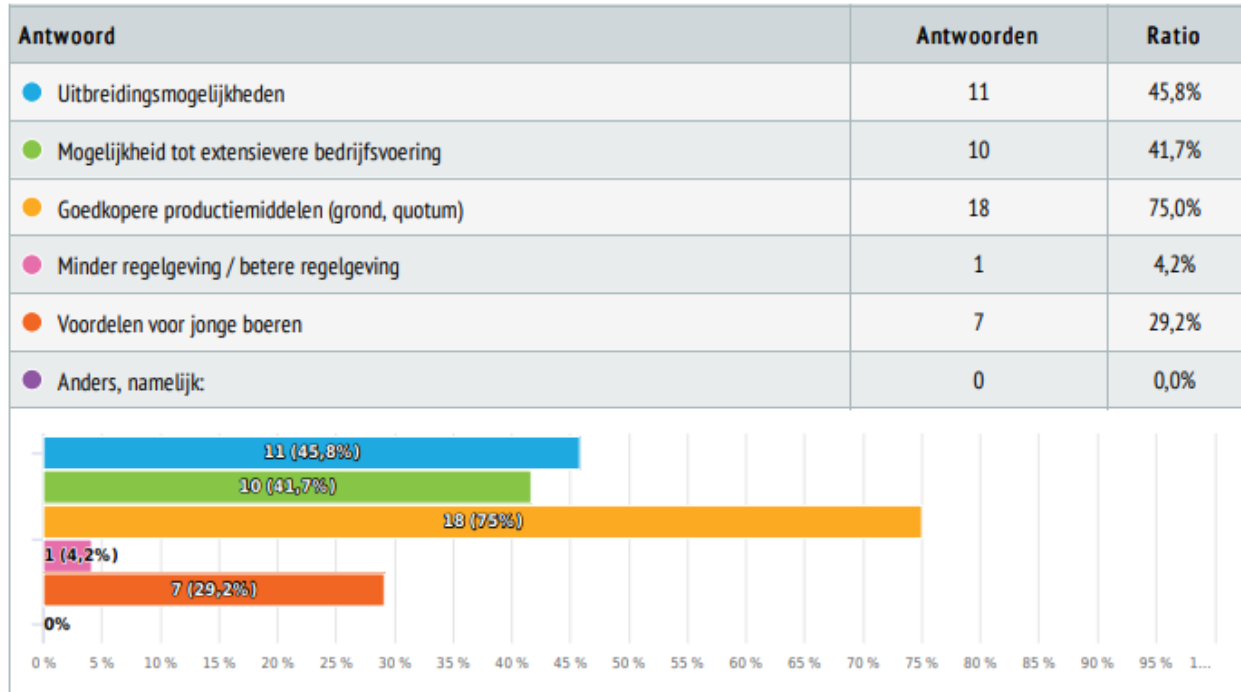
15 Wat zijn volgens u de grootste bedreigingen in uw regio voor de melkveehouderij in de komende 10 jaar?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

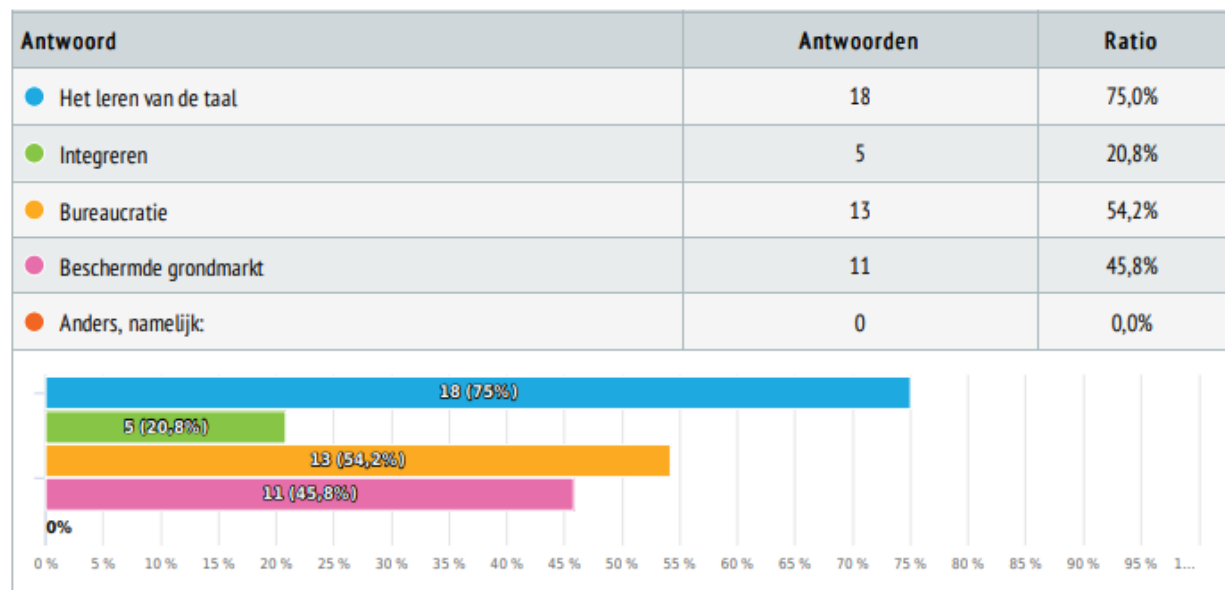
16 Wat zijn volgens u de grootste kansen voor Nederlandse melkveehouders die naar het westen van Frankrijk emigreren?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

17 Wat zijn volgens u de grootste uitdagingen voor Nederlandse melkveehouders die naar het westen van Frankrijk emigreren?

Meerkeuze , Antwoorden 24 x, onbeantwoord 0 x

Bijlage 3: Overzicht individuele antwoorden enquête

Normandië

Kolom1	Melkkoeien	Hectares	Productie per Intensiteit	Bio/gangbaar	Grondbeschikbaarheid
Bedrijf 1	101-150	101-150	8001-9000	8500 Gangbaar	>50
Bedrijf 2	101-150	101-150	8001-9000	8500 Gangbaar	>50
Bedrijf 3	51-100	101-150	6001-7000	3900 Bio	>50
Bedrijf 4	151-200	200-250	7001-8000	5833 Gangbaar	>50
Bedrijf 5	51-100	101-150	5000-6000	3300 Bio	>50
Bedrijf 6	51-100	101-150	8001-9000	5100 Gangbaar	20-50
Bedrijf 7	51-100	51-100	9001-10000	9500 Gangbaar	>50
Bedrijf 8	101-150	151-200	9001-10000	6786 Gangbaar	>50

Melkquotum	Biologisch	Verbreiding	Melkprijs	Productiekosten	Productiestijging regelgeving
<100.000	Minder ruimte	Kleine neventak	Geen verandering	Geen verschil	Stijging
100.000-500.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	Stijging prijs	Kostenstijging >10%	Stijging
<100.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	Geen verandering	Kostenstijging >10%	Stijging
100.000-500.000	Minder ruimte	Geen verbreiding	Stijging prijs	Kostenstijging 5-10%	Geen invloed, wel verandering
<100.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	Geen verandering	Kostenstijging 5-10%	Stijging
>500.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	Stijging prijs	Kostenstijging >10%	Stijging
>500.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	Stijging prijs	Kostenstijging >10%	Stijging
>500.000	Minder ruimte	Kleine neventak	Stijging prijs	Kostenstijging >10%	Stijging

Kansen	Bedreigingen	Kansen NL	Uitdagingen NL
Schaalvergroting en extensivering	Regelgeving en vergrijzing	Extensiever en goedkopere productiemiddelen	Bureaucratie en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting en extensivering	Droogte en kosten/opbrengsten	Uitbreiding en goedkopere productiemiddelen	Leren taal en bureaucratie
Extensivering/huisverkoop zelfzui	kosten/opbrengsten en regelgeving	Extensiever en goedkopere productiemiddelen	Leren taal en integreren
Schaalvergroting	Kosten/opbrengsten en regelgeving	uitbreiding en goedkopere productiemiddelen	Leren taal en beschermde grondmarkt
Extensivering/huisverkoop zelfzui	Regelgeving en vergrijzing	Extensiever en jonge boeren voordeel	Leren taal en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting en extensivering	kosten/opbrengsten en vergrijzing	uitbreiding en goedkopere productiemiddelen	Leren taal en bureaucratie
Schaalvergroting en extensivering	kosten/opbrengsten en regelgeving	uitbreiding en goedkopere productiemiddelen	Bureaucratie en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting en extensivering	kosten/opbrengsten en regelgeving	uitbreiding en goedkopere productiemiddelen	Bureaucratie en beschermde grondmarkt

Bretagne

Kolom1	Melkkoeien	Hectares	Productie per Intensiteit	Bio-gangbaar	Grondbeschikbaarheid
Bedrijf 1	151-200	>250	7001-8000	5250 Gangbaar	20-50
Bedrijf 2	151-200	>250	6001-7000	4550 Gangbaar	>50
Bedrijf 3	51-100	51-100	9001-10000	9500 Gangbaar	>50
Bedrijf 4	51-100	101-150	8001-9000	5100 Gangbaar	5-20
Bedrijf 5	101-150	151-200	5000-6000	3929 Bio	<5
Bedrijf 6	51-100	101-150	7001-8000	4500 Bio	5-20
Bedrijf 7	51-100	51-100	9001-10000	9500 Gangbaar	20-50
Bedrijf 8	101-150	101-150	7001-8000	7500 Gangbaar	5-20
Bedrijf 9	151-200	200-250	8001-9000	6611 Gangbaar	20-50

Melkquotum	Biologisch	Verbreiding	Melkprijs	Productiekosten	Productiestijging regelgeving
100.000-500.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	Stijging prijs	Kostenstijging >10%	Geen invloed, wel verandering
>500.000	Minder ruimte	Grootschalige	geen verandering	Kostenstijging 5-10%	Stijging
100.000-500.000	Minder ruimte	Geen verbreiding	Stijging prijs	Kostenstijging >10%	Stijging
100.000-500.000	Minder ruimte	Geen verbreiding	geen verandering	Geen verschil	geen invloed, wel verandering
<100.000	Huidige krapte, prijs slecht	Kleine neventak	geen verandering	Kostenstijging 5-10%	Stijging
<100.000	Huidige krapte, prijs beter	Grootschalige	Stijging	Geen verschil	Stijging
>500.000	Huidige krapte, prijs beter	Kleine neventak	Stijging	Kostenstijging >10%	Stijging
>500.000	Minder ruimte	Kleine neventak	Stijging	Kostenstijging 5-10%	geen invloed, wel verandering
>500.000	Minder ruimte	Kleine neventak	Stijging	Geen verschil	Stijging

Kansen	Bedreigingen	Kansen NL	Uitdagingen NL
Schaalvergroting	Vergrijzing	Jonge boeren	Bureaucratie
Schaalvergroting en intensivering	Kosten/opbrengsten en vergrijzing	Goedkopere productiemiddelen en jonge boeren	Leren taal en integreren
Schaalvergroting	Kosten/opbrengsten en mentaliteit	Extensiever en goedkopere productiemiddelen	Leren taal en bureaucratie
Schaalvergroting	kosten/opbrengsten	Goedkopere productiemiddelen en jonge boeren	Integreren en bureaucratie
Extensivering	kosten/opbrengsten en regelgeving	Extensiever en goedkopere productiemiddelen	Leren taal en bureaucratie
Extensivering en huisverkoop zelfz	Kosten/opbrengsten en regelgeving	Extensiever en jonge boeren voordelen	Leren taal en bureaucratie
Schaalvergroting en huisverkoop z	Kosten/opbrengsten en regelgeving	Uitbreiding en goedkopere productie	Leren taal en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting en extensivering	Regelgeving en vergrijzing	Uitbreiding en goedkopere productie	Leren taal en bureaucratie
Schaalvergroting en intensivering	Kosten opbrengsten en regelgeving	Uitbreiding en minder regelgeving	Leren taal en beschermde grondmarkt

Pays de la Loire

Kolom1	Melkkoeien	Hectares	Productie per	Intensiteit	Bio/gangbaar	Grondbeschikbaarheid
Bedrijf 1	51-100	51-100	9001-10000	9500	Gangbaar	>50
Bedrijf 2	51-100	51-100	9001-10000	9500	Gangbaar	>50
Bedrijf 3	51-100	51-100	5000-6000	5500	Gangbaar	5-20
Bedrijf 4	151-200	200-250	9001-10000	7389	Gangbaar	>50
Bedrijf 5	1-50	51-100	6001-7000	2167	Bio	>50
Bedrijf 6	101-150	151-200	10001-11000	7500	Gangbaar	>50
Bedrijf 7	101-150	151-200	8001-9000	6071	Gangbaar	20-50

Melkquotum	Biologisch	Verbreiding	Melkprijs	Productiekosten	Productiestijging regelgeving
>500.000	Minder ruimte	Geen verbreding	Geen verschil	Kostenstijging >10%	Stijging
>500.000	Minder ruimte	Geen verbreding	Geen verschil	Kostenstijging >10%	Stijging
Geen quotum	Minder ruimte	Geen verbreding	Geen verschil	Kostenstijging >10%	Stijging
>500.000	Minder ruimte	Geen verbreding	Geen verschil	Kostenstijging 5-10%	geen invloed, wel verandering
100.000-500.000	Huidige krapte, prijs beter	Kleine neventak	Stijging	Geen verschil	geen invloed, wel verandering
100.000-500.000	Minder ruimte	Geen verbreding	Stijging	Kostenstijging 5-10%	geen invloed, wel verandering
>500.000	Minder ruimte	Geen verbreding	Stijging	Kostenstijging >10%	Stijging

Kansen	Bedreigingen	Kansen NL	Uitdagingen NL
Schaalvergroting en extensivering	Droogte en kosten opbrengsten	Extensiever en goedkopere productie	Leren taal en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting en extensivering	Droogte en kosten opbrengsten	Extensiever en goedkopere productie	Leren taal en beschermde grondmarkt
Afnemende kansen	Kosten opbrengsten en regelgeving	Goedkopere productie en jonge boeren voordeel	Leren taal en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting	Droogte en regelgeving	Uitbreiding en goedkopere productie	Leren taal en bureaucratie
Extensivering/huisverkoop zelfzui	Droogte en kosten opbrengsten	Extensiever en jonge boeren voordeel	Leren taal en beschermde grondmarkt
Schaalvergroting en intensivering	Droogte en regelgeving	Uitbreiding en extensiever	Integreren en bureaucratie
Schaalvergroting en intensivering	Droogte en kosten opbrengsten	Uitbreiding en goedkopere productie	Leren taal en integreren